

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський національний університет

імені Петра Могили

Кафедра фінансів і кредиту



Саранча Андрій Сергійович

## РОЗВИТОК СТРАХОВОГО РИНКУ В УМОВАХ ЗОВНІШНЬОЇ АГРЕСІЇ

Кваліфікаційна робота магістра на здобуття

ступеня вищої освіти магістр

галузі знань 07 «Управління та адміністрування»

спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

за освітньо-професійною програмою «Фінанси і кредит з поглибленим вивченням іноземної мови»

Керівник кваліфікаційної роботи  
магістра:

канд. екон. наук, доц. Васильєв А.А.

Рецензент:

канд. екон. наук, доц Дранус Л.С.

Миколаїв 2024

## ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 .....	7
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ.....	7
ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ .....	7
1.1 Сутність страхового ринку в сучасній економіці .....	7
1.2 Нормативна база функціонування страхового ринку в Україні. ....	15
1.3 Військові ризики та страхування в умовах конфліктів .....	21
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ СТРАХОВОГО РИНКУ .....	25
РОЗДІЛ 3 .....	32
АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ ЗОВНІШНЬОЇ АГРЕСІЇ. ....	32
3.1 Вплив зовнішньої агресії на страхову діяльність .....	32
3.2 Державне регулювання та вплив міжнародної допомоги на страховий ринок України. ....	51
РОЗДІЛ 4 .....	59
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ .....	59
4.1 Основні тенденції страхового ринку України .....	59
4.2 Рекомендовані напрями розвитку страхового ринку України.....	63
Висновок.....	66
Список бібліографічних посилань .....	71
Додатки .....	77

## ВСТУП

Зовнішня агресія та пов'язана з нею військова загроза суттєво вплинули на економічну стабільність України, спричинивши серйозні соціальні та фінансові наслідки. Одним із найбільш уразливих секторів виявився страховий ринок, який традиційно забезпечує фінансовий захист громадян і підприємств. За нинішніх умов страхові компанії стикаються з підвищеними ризиками збитків і неплатоспроможності, що вимагає розробки нових антикризових стратегій та адаптаційних механізмів. У результаті, розвиток і стабільність страхового ринку стають одними з основних факторів економічної безпеки країни.

Тема наукового дослідження є актуальною, оскільки страхування займає ключову роль у фінансовому ринку, забезпечуючи стабільність функціонування суб'єктів господарювання та знижуючи ризики, що виникають у процесі їхньої діяльності. Недостатній розвиток страхового ринку негативно впливає на інші галузі економіки, підвищуючи ризики в більшості секторів.

Страхування в умовах конфлікту набуває не лише економічного, а й соціального значення, оскільки надає громадянам можливість захистити своє життя, здоров'я і майно. В умовах агресії збільшилася кількість звернень за послугами страхування життя, майна та медичного страхування, що свідчить про зростання усвідомлення необхідності фінансової безпеки серед населення. Однак війна також створює умови для значного зростання страхових випадків і потребує від страхових компаній високої стійкості до ризиків. Це актуалізує потребу в глибокому дослідженні ринку для визначення можливостей його подальшого розвитку та підтримання стабільності.

Військові дії змусили багато страхових компаній переглянути свою політику ризиків і фінансових резервів, що вплинуло на діяльність усього ринку. Більшість компаній зіткнулися з питанням, як залишатися конкурентоздатними та виконувати свої зобов'язання перед клієнтами в умовах підвищеного рівня страхових ризиків. Це спонукає до пошуку нових рішень і посилення фінансового контролю для збереження платоспроможності. За таких умов актуальним є аналіз фінансових стратегій, яких дотримуються страхові компанії

в Україні, а також заходів, які вони запроваджують для мінімізації збитків і зміцнення свого фінансового становища.

На додаток до внутрішніх викликів, український страховий ринок зазнає впливу і з боку міжнародної спільноти. Співпраця з міжнародними страховими та перестраховальними компаніями надає можливість розподіляти ризики, що виникають у зв'язку з військовими діями, та залучати додаткові ресурси для виплат у разі страхових випадків. У зв'язку з цим стає актуальним вивчення міжнародного досвіду в сфері страхування під час конфліктів та війни, що може посприяти вдосконаленню української страхової системи й допомогти зберегти її функціональність в умовах кризи.

У своїй роботі я розглянув праці вчених, які досліджують страхування та його розвиток в Україні та закордоном, зокрема у контексті регуляторних змін і впливу економічних криз на страхові послуги: Шаблій О.М., Козьменко О.В., Вишневська Головка А. Т., Городніченко Ю. В., Гринчишин Я. М., Дем'янчук О.В., Єрмошенко М.М., Томас Беккер, Крістофер Клеменс, Філіп Лейн.

Метою роботи є дослідити розвиток страхового ринку України в умовах зовнішньої агресії, а також оцінити фінансову стійкість страхових компаній і роль держави в регулюванні ринку в кризових умовах.

Для досягнення поставленої мети передбачається вирішити такі завдання:

- дослідити сутність страхового ринку,
- проаналізувати організаційно-правові засади функціонування страхового ринку України та етапи його розвитку
- систематизувати методологію дослідження сучасного стану страхового ринку
- визначити сучасний стан страхового ринку України та його змін під впливом зовнішньої агресії,
- дослідити вплив військових ризиків та попит на страхові послуги,
- аналіз фінансової стійкості страхових компаній,
- розробка рекомендацій для підвищення стійкості страхового ринку України.

Об'єктом дослідження є страховий ринок України в умовах зовнішньої агресії.

Предметом дослідження є процеси функціонування страхового ринку в умовах підвищеного ризику, трансформація структури страхових продуктів і попиту на них, а також удосконалення механізмів регулювання та забезпечення фінансової стійкості страхового ринку України в кризових умовах.

Методи дослідження. У процесі дослідження було застосовано діалектичний метод наукового пізнання, що дозволяє виявити закономірності, тенденції та взаємозв'язки у функціонуванні страхового ринку. Задачі, визначені в роботі, розв'язувалися за допомогою системного підходу, а також емпіричних і теоретичних методів дослідження, синтезу та аналізу, динамічного порівняння, графічного представлення, а також методів формалізації й узагальнення.

Теоретична та методологічна основа дослідження включає низку підходів, теорій і методів, що забезпечують всебічний аналіз страхового ринку в Україні в умовах війни. Основними компонентами цієї основи є:

Економічна теорія: Аналіз страхування ґрунтується на класичних економічних теоріях, зокрема теорії попиту і пропозиції, а також теорії ризику. В умовах війни рівень ризику зростає, що суттєво впливає на ринок страхових послуг, вимагаючи вивчення механізмів управління ризиками як на макрорівні, так і на мікрорівні.

Статистичний та економетричний аналіз: Для дослідження страхового ринку в умовах війни важливим є застосування статистичних та економетричних методів, що дають змогу виявити тенденції, структуру та обсяги ринку, а також оцінити вплив воєнних дій на різні його сегменти.

Комплексний аналіз ризиків: Оцінка страхових ризиків в умовах воєнного конфлікту вимагає комплексного підходу, що включає аналіз економічних, політичних, соціальних та екологічних ризиків, які впливають на ринок страхування.

Метод порівняльного аналізу: Для кращого розуміння особливостей українського страхового ринку під час війни важливо використовувати

порівняльний аналіз, звертаючи увагу на досвід інших країн, які пережили військові конфлікти.

Методологічною основою є використання як загальнонаукових, так і спеціальних методів дослідження, зокрема аналізу і синтезу, індукції і дедукції, порівняння, класифікації, системного та структурного підходів. Це забезпечує комплексне дослідження динаміки ринку страхування та адаптацію страхового бізнесу до умов війни.

# РОЗДІЛ 1

## ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ

### ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

#### 1.1 Сутність страхового ринку в сучасній економіці

Страховання є важливою складовою сучасної економіки, яка виконує роль не тільки засобу захисту від ризиків, але й елемента, що забезпечує стабільність фінансової системи. Цей інститут дозволяє людям і підприємствам зменшити вплив непередбачуваних подій на їхнє життя та бізнес, надаючи фінансову підтримку у разі настання страхового випадку. Страховання забезпечує не лише індивідуальний захист, але й соціальний захист, допомагаючи зберегти добробут суспільства. У цьому пункті я б хотів розглянути теоретичну суть страховання, його економічний зміст та мотиваційні фактори розвитку в Україні та світі.

Страховий ринок – це особлива сфера грошових відносин, де об'єктом купівлі-продажу виступає специфічна послуга – страховий захист, на якому формуються попит і пропозиція на цю послугу [25].

Основними умовами існування страхового ринку є суспільна потреба в страхових послугах та наявність страховика, здатного задовольнити цю потребу. На ринку відбувається суспільне визнання страхової послуги, а його головною функцією є акумулювання та розподіл страхового фонду. Таким чином, страховий ринок можна розглядати як механізм розподілу страхового фонду з метою забезпечення страхового захисту як фізичних, так і юридичних осіб.

Основними учасниками страхового ринку є страховики, страхувальники, страхові посередники та інші учасники. Найважливішими серед них є страховики та страхувальники. Крім того, до інших учасників страхових відносин належать застраховані особи, об'єднання страховиків, перестраховики, товариства взаємного страхування, органи державного нагляду за страховою діяльністю, професійні оцінювачі ризиків (андерайтери, сюрвеєри) та професійні оцінювачі збитків (аварійні комісари, аджастери, диспашери)(табл.1.1).

Таблиця 1.1 - Учасники страхового ринку

Категорія учасника	Роль на ринку	Основні функції
Страховик	Продавець страхових продуктів	Розрахунок тарифів, укладення договорів, виплата страхових сум, управління ризиками.
Страхувальник	Покупець страхових продуктів	Оплата страхових премій, повідомлення про страховий випадок, отримання страхового відшкодування.
Страховий агент	Представник страховика	Продаж страхових продуктів, консультування клієнтів.
Страховий брокер	Незалежний посередник	Представництво інтересів клієнта при виборі страхового продукту, порівняння пропозицій різних страховиків.
Перестраховик	Страховик для страховиків	Приймає частину ризиків від первинних страховиків.
Регулятор	Державний орган	Контроль за діяльністю страховиків, розробка нормативних актів.

Джерело: складене автором на основі [46, 48].

Страхування – це особливий вид цивільно-правових відносин, за яких одна сторона (страхувальник) сплачує страхові платежі (премії) іншій стороні (страховику), а остання зобов'язується у випадку настання певних подій (страхових випадків), передбачених договором страхування, виплатити страхову суму або відшкодувати завдані збитки.

Простіше кажучи, страхування – це спосіб захистити себе та своє майно від фінансових втрат, які можуть виникнути внаслідок непередбачених обставин.

Теоретично, страхування визначається як механізм управління ризиками, що базується на принципі об'єднання ресурсів великої кількості людей або підприємств для покриття потенційних збитків. Основна ідея страхування



полягає в тому, що, сплачуючи невелику суму (страховий внесок), учасники отримують захист від великих фінансових втрат, які можуть виникнути внаслідок непередбачених обставин.

Основними ознаками страхування є:

- Імовірнісний характер: Час настання страхового випадку, його наслідки та вплив на страхувальників є невизначеними. Наприклад, неможливо передбачити, коли станеться пожежа або автомобільна аварія.
- Цільовий характер страхових виплат: Виплати здійснюються лише за умови, що сталися заздалегідь визначені події. Наприклад, виплата по страховці житла відбудеться лише в разі підтвердження збитків від стихійного лиха.
- Повернення коштів: Страхові внески формують фонд, з якого виплачуються суми застрахованим особам у разі настання страхового випадку. На відміну від кредитів, тут кошти призначені для групи страхувальників, а не для кожного окремо.
- Специфічні функції: Страхування виконує контрольну (моніторинг ризиків) та розподільчу функції (перерозподіл ризиків між багатьма учасниками), проте має свої особливості. Наприклад, контроль за безпекою може включати оцінку ризиків для зниження ймовірності настання страхового випадку.

Страховий ринок незалежної України пройшов кілька етапів свого розвитку [14] :

I етап (1991–1993 роки)

Цей етап характеризувався відсутністю спеціальних законів, методологічної бази, державного контролю та ефективних ринкових механізмів для страхової діяльності. Відзначався екстенсивним розвитком ринку та швидким зростанням кількості страхових організацій.

II етап (1993–1996 роки)

На цьому етапі почала формуватися страхова галузь. Було прийнято Декрет «Про страхування», що встановив контроль за страховою діяльністю та певні вимоги до страховиків. Формувалася структура ринку, з'являлися групи

страхових компаній, зокрема організації на базі НАСК «Оранта», а також капітальні та приватні страхові компанії.

### III етап (1996–2001 роки)

Цей етап ознаменувався прийняттям Закону України «Про страхування», що посилив вимоги до статутних фондів і платоспроможності страхових компаній. Страхові компанії були розділені на ті, що здійснюють окреме страхування ризиків, та на довгострокове страхування життя. Встановлювалися нові вимоги до договорів страхування та розміщення резервів.

### IV етап (2001 рік – по теперішній час)

Цей етап визначається прийняттям змін до Закону України «Про страхування», які ще більше підвищили вимоги до статутного капіталу, платоспроможності та інвестиційної діяльності страховиків. Також розширилися можливості диверсифікації в розміщенні страхових резервів і вільних коштів. Значно зріс обсяг операцій з перестраховування. Закон України «Про страхування» від 18 листопада 2021 року № 1909-IX, що набирає чинності з 1 січня 2024 року, спрямований на часткове вирішення проблем у відносинах між страховиками та медичними закладами.

Таким чином, за час незалежності України страховий ринок пройшов чотири етапи становлення та розвитку. На сьогодні він є значно більш розвиненим і регульованим, ніж на початку свого формування. Ця тенденція надіюсь буде продовжуватись, оскільки зростає ринкова капіталізація страхового ринку та збільшується значимість страхування в економіці України.

Однією з ключових концепцій страхування є принцип спільності ризиків. Це означає, що група осіб або підприємств, що страхується, має спільний інтерес у зменшенні фінансових втрат. У випадку настання страхового випадку, страхові виплати здійснюються за рахунок коштів, зібраних від усіх учасників. Це створює механізм соціальної відповідальності, де кожен учасник допомагає іншим у скрутній ситуації.

Страховання також функціонує на основі концепції "великих чисел". Ця концепція стверджує, що чим більше людей чи підприємств бере участь у

страховій системі, тим точніше можна оцінити ймовірність настання страхових випадків. Це дозволяє страховикам більш точно розрахувати ризики і встановити страхові внески, що відповідають цим ризикам. Завдяки статистичному аналізу, страхові компанії можуть пропонувати більш вигідні умови для своїх клієнтів.

У рамках страхування ризику можна класифікувати за кількома критеріями. Вони можуть бути поділені на чисті та спекулятивні. Чисті ризики передбачають можливість втрати чи шкоди без потенційного прибутку (наприклад, пожежа, крадіжка), тоді як спекулятивні ризики включають можливість як втрати, так і виграшу (наприклад, інвестиції в акції). Страхування, як правило, охоплює лише чисті ризики, оскільки вони є більш передбачуваними і їх можна оцінити статистично.

Економічний зміст страхування є багатограним і охоплює різні аспекти. По-перше, страхування забезпечує фінансову стабільність для домогосподарств та підприємств, дозволяючи їм уникати значних втрат у разі виникнення непередбачених ситуацій. Це особливо важливо для малих і середніх підприємств, які можуть бути більш уразливими до ризиків, таких як пожежі, крадіжки або стихійні лиха.

Страхування надає підприємцям можливість зосередитися на розвитку бізнесу, оскільки вони можуть бути впевнені, що в разі виникнення проблем отримають фінансову підтримку. Це стимулює інновації та підприємницьку активність, оскільки бізнеси можуть інвестувати у нові проекти без страху втрати всіх активів. Наприклад, підприємства, які реалізують нові технології, можуть захистити свої інвестиції через відповідні страхові поліси, що забезпечує їм певний рівень впевненості у майбутньому.

Страхові компанії акумулюють значні фінансові ресурси через внески своїх клієнтів. Ці кошти можуть бути інвестовані в різні сектори економіки, що сприяє економічному зростанню. Наприклад, страховики можуть інвестувати в інфраструктурні проекти, нерухомість або облігації, що створює робочі місця і підвищує загальний рівень життя населення. Інвестиційна діяльність страхових

компаній може стати двигуном економічного розвитку, оскільки дозволяє залучати додаткові фінансові ресурси у різні галузі.

Страховання також виконує роль механізму стабілізації економіки. У разі виникнення масових страхових випадків, таких як природні катастрофи або епідемії, страховики можуть оперативно компенсувати збитки. Це зменшує фінансовий тягар на державний бюджет і дозволяє урядам зосередитися на відновленні після кризових ситуацій. Наприклад, під час пандемії COVID-19 страхові компанії забезпечували виплати за страхуванням здоров'я, що допомогло багатьом людям покрити медичні витрати.

Розвиток страхування в Україні та світі зумовлений кількома ключовими факторами. По-перше, зростання рівня життя та підвищення обізнаності населення призводять до збільшення попиту на страхові послуги. Люди стають більш свідомими щодо ризиків, які можуть вплинути на їхнє життя, і шукають способи захистити свої активи. Багато людей починають усвідомлювати важливість фінансової безпеки, що змушує їх інвестувати в різноманітні страхові продукти.

Зміни в законодавстві також відіграють важливу роль у розвитку страхового ринку. Введення обов'язкового страхування, такого як автомобільне страхування або страхування цивільної відповідальності, створює нові можливості для страховиків і збільшує загальний попит на страхові послуги. Це, у свою чергу, стимулює конкуренцію між страховими компаніями, що призводить до покращення якості обслуговування клієнтів. Крім того, зміни в законодавстві можуть передбачати запровадження нових видів страхування, що відповідають сучасним потребам суспільства.

Технологічний прогрес відкриває нові можливості для страхових компаній. Використання великих даних, штучного інтелекту та аналітики дозволяє страховикам більш точно оцінювати ризики. Це призводить до зменшення вартості страхових полісів для споживачів і покращення обслуговування клієнтів. Наприклад, онлайн-сервіси та мобільні додатки роблять страхування доступнішим, дозволяючи клієнтам легко отримати

консультації, оформити поліс або подати заяву на страхове відшкодування. Такі інновації не тільки підвищують рівень задоволеності клієнтів, але й зменшують витрати на обслуговування.

Глобалізація також впливає на розвиток страхування. Підприємства, які працюють на міжнародному рівні, стикаються з новими ризиками, такими як валютні коливання, політичні ризики або ризики, пов'язані з екологічними змінами. Це створює нові ринки для страховиків, які можуть запропонувати інноваційні продукти, адаптовані до специфіки міжнародної діяльності. З розвитком глобальної економіки, страховики отримують можливість розширювати свої послуги на нові ринки, що, в свою чергу, збільшує їхню прибутковість.

Страхування є важливим елементом сучасної економіки, яке забезпечує захист від фінансових ризиків. Його теоретична суть базується на принципі спільності ризиків, а економічний зміст охоплює стабільність фінансової системи та підтримку підприємницької активності. Мотиваційність розвитку страхування визначається зростанням потреб у фінансовій безпеці, зміною законодавства та технологічним прогресом. У світлі глобалізації та швидких змін у технологіях, страхування буде продовжувати еволюціонувати, реагуючи на виклики сучасності та потреби суспільства. Це важливий інструмент, який сприяє збереженню добробуту людей і забезпечує фінансову стабільність на рівні держави.

Страхування, таким чином, не лише захищає окремі домогосподарства і підприємства, але й має значний вплив на всю економіку в цілому. Важливо, щоб суспільство продовжувало усвідомлювати цю цінність і активно використовувало страхові послуги для забезпечення фінансової безпеки.

Таким чином, страховий ринок в цій роботі розглядається як життєво важливий механізм, що забезпечує фінансову стабільність суспільства та сприяє економічному зростанню. Акумулюючи значні фінансові ресурси, страхові компанії інвестують їх в різні сектори економіки, стимулюючи розвиток підприємництва та інновацій. Він не лише забезпечує фінансовий захист від

ризиків, але й сприяє стабільності економічної системи, що особливо актуально в умовах соціально-економічної нестабільності, зокрема, в умовах військових конфліктів.

Економічний зміст страхового ринку охоплює не лише індивідуальний захист, але й стимулювання інвестицій в різні сектори економіки, що сприяє загальному економічному зростанню. Ринок надає підприємцям можливість інвестувати в нові проекти без страху втрати активів, адже в разі виникнення проблем вони можуть розраховувати на фінансову підтримку.

Страховання в умовах агресії – це складний і багатогранний феномен, який суттєво відрізняється від традиційного страхування в мирний час. Він характеризується низкою особливостей та викликів, пов'язаних з підвищеними ризиками, нестабільністю та невизначеністю.

Перш за все, страхування виконує функцію захисту інтересів домогосподарств і підприємств, дозволяючи зменшити фінансові втрати у випадку непередбачених обставин. Згідно з принципом спільності ризиків, учасники страхової системи взаємо допомагають один одному в кризових ситуаціях, створюючи механізм соціальної відповідальності.

## 1.2 Нормативна база функціонування страхового ринку в Україні.

Страховий ринок в Україні є важливою складовою економіки, що забезпечує фінансовий захист для фізичних та юридичних осіб. Законодавчо-нормативна база функціонування цього ринку становить основу його стабільності та розвитку. Процес створення законодавчої бази розпочався в Україні на початку 90-х років, після здобуття незалежності. Перші кроки були пов'язані з необхідністю формування нової економічної системи, яка включала й створення ринку страхування. Важливим етапом цього процесу стало прийняття Закону України "Про страхування" у 1996 році, який заклав базові принципи регулювання страхової діяльності в країні. Протягом наступних років законодавство зазнавало змін та вдосконалень, щоб відповідати сучасним економічним реаліям.

Згідно із Законом України "Про страхування" в редакції від 4 жовтня 2001 року, були визначені ряд принципових моментів, які становлять основу функціонування страхового ринку. Цей закон описує права та обов'язки учасників страхової діяльності, механізми ліцензування, а також регулює відносини між страховиками та страхувальниками. Серед принципових моментів можна виділити забезпечення прозорості та справедливості у стосунках між учасниками страхового процесу, що є критично важливим для формування довіри до страхування. Також важливим є аспект, що страхування не є фінансовою допомогою, а є договором, що передбачає відшкодування збитків у разі настання страхового випадку. Це визначає основи для формування правових відносин у цій сфері та забезпечує чіткість у виконанні зобов'язань.

На сьогодні в Україні існує кілька основних законодавчих документів, що регулюють страхову діяльність. Окрім Закону "Про страхування", важливими є також Кодекс цивільного захисту України, Закон України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг", а також численні підзаконні акти, що затверджуються Національним банком України. Ці документи деталізують процедури та вимоги до страховиків, встановлюють правила, які необхідно дотримуватися для забезпечення безпеки та надійності

страхових послуг. Наприклад, Кодекс цивільного захисту України визначає загальні правила укладення договорів, що також впливають на страхову діяльність. Також слід зазначити, що останніми роками активно розробляються нові нормативні акти, які покликані адаптувати українське законодавство до європейських стандартів.

Закон України "Про страхування" складається з п'яти основних розділів:

Перший розділ присвячений загальним положенням, які визначають терміни та основні принципи страхування. Ці положення формують правову основу для страхової діяльності та визначають основні категорії, такі як "страхування", "страховий випадок", "страхова премія" тощо.

Другий розділ охоплює питання ліцензування страховиків, їх обов'язки та права. Цей розділ визначає вимоги до фінансової спроможності, технічних і людських ресурсів, які необхідні для здійснення страхової діяльності. Такі вимоги дозволяють забезпечити надійність страховиків, що в свою чергу підвищує довіру населення до страхових продуктів.

Третій розділ описує порядок укладення страхових договорів, що містить вимоги до їхньої форми, змісту, а також порядок зміни і розірвання. Це важливо, оскільки чітке регулювання укладення договорів зменшує ризик виникнення суперечок між страховиками та страхувальниками.

Четвертий розділ регулює виконання страхових зобов'язань, включаючи питання врегулювання страхових випадків. У цьому розділі зазначається, які дії повинні виконуватися страховиком у разі настання страхового випадку, а також які документи повинні бути надані страхувальником. Це є ключовим аспектом для забезпечення справедливості і прозорості у стосунках між страховиками та їх клієнтами.

Останній, п'ятий розділ, містить положення, що стосуються контролю за діяльністю страховиків та захисту прав споживачів страхових послуг. Цей розділ визначає механізми контролю з боку держави за діяльністю страховиків, а також права споживачів у разі виникнення конфліктів. Наприклад, у цьому розділі



можуть бути прописані механізми оскарження дій страховиків, що є важливим для захисту прав споживачів у випадках їхнього порушення.

Із 1 липня 2020 року Національний банк України став регулятором та наглядовим органом на ринку страхування відповідно до Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг". Цей перехід був важливим етапом у розвитку страхового ринку, оскільки дозволив консолідувати регуляцію фінансових послуг в одних руках. Національний банк виконує функції контролю за діяльністю страховиків, забезпечуючи відповідність їхньої діяльності законодавству та стандартам. Серед основних функцій Національного банку - нагляд за фінансовою стійкістю страхових компаній, проведення перевірок, моніторинг ризиків, а також робота з розробки нових нормативних актів, що регулюють діяльність страхового сектору.

Зокрема, Національний банк проводить аналіз фінансових звітів страхових компаній, здійснює оцінку їхньої платоспроможності та вживає заходів для попередження можливих фінансових криз. Він також відповідає за встановлення нормативів капіталізації, які забезпечують фінансову стійкість страховиків. Також важливою функцією є організація навчання та підвищення кваліфікації кадрів у сфері страхування, що забезпечує професіоналізацію галузі. Це сприяє формуванню високих стандартів обслуговування клієнтів і підвищує конкурентоспроможність страховиків на ринку. Національний банк також задіяний у формуванні нових підходів до оцінки ризиків та застосуванні сучасних технологій у страховій сфері.

Крім регулювання повсякденної діяльності страховиків, українське законодавство також передбачає спеціальні механізми реагування на надзвичайні ситуації, такі як війна. Так, для відновлення пошкодженого майна внаслідок російської агресії був прийнятий законопроект № 7198 від 24 березня 2022 року «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією російської федерації». Цей

законопроект став важливим кроком у напрямку забезпечення справедливості для власників пошкодженого або знищеного житла. Він передбачає механізми оцінки збитків, процедуру подання заяв на компенсацію та джерела фінансування відновлювальних робіт.

Закон передбачає комплексний механізм компенсації, який включає в себе:

Оцінку збитків: Встановлюється порядок проведення незалежної оцінки пошкоджень, що дозволяє визначити реальну вартість відновлення майна.

Процедуру подання заяв: Визначаються вимоги до документів, необхідних для подання заяви на компенсацію, та порядок їх розгляду.

Джерела фінансування: Передбачаються різні джерела фінансування відновлювальних робіт, зокрема, кошти державного бюджету, міжнародна допомога та інші.

Форми компенсації: Закон передбачає різні форми компенсації, такі як грошові виплати, надання будівельних матеріалів або виконання відновлювальних робіт силами держави.

Важливою складовою законодавчої бази є розвиток системи електронного страхування, яка забезпечує зручність для клієнтів при укладанні договорів та управлінні ними. Використання електронних платформ для продажу страхових продуктів, а також автоматизація процесів врегулювання страхових випадків стають важливими інструментами в роботі сучасних страховиків. Це не лише підвищує ефективність бізнес-процесів, але й значно покращує клієнтський досвід, зменшуючи час на обробку заявок і виплати.

Страховий ринок в Україні є динамічним і постійно еволюціонує, реагуючи на зміни в економіці, законодавстві та потребах населення. Законодавча база постійно вдосконалюється у відповідь на нові виклики та можливості. Актуалізація норм, що регулюють діяльність страховиків, забезпечує їхню конкурентоспроможність та відповідність міжнародним стандартам, а також сприяє розвитку фінансових послуг у країні. Це важливо для

підвищення рівня захисту населення від фінансових ризиків та сприяння економічному зростанню.

Важливим аспектом розвитку страхового ринку є також співпраця з міжнародними організаціями, що дозволяє запозичувати кращі практики, адаптувати їх до українських реалій і таким чином підвищувати загальний рівень довіри до галузі. Державна політика у сфері страхування спрямована на створення сприятливих умов для розвитку ринку, що включає не лише нормативне регулювання, а й активне залучення страховиків до соціально важливих програм, таких як страхування сільськогосподарських ризиків, медичне страхування та страхування майна.

Ці програми відіграють важливу роль у забезпеченні соціальної безпеки населення та підтримують розвиток різних секторів економіки. Страхування сільськогосподарських ризиків, наприклад, допомагає аграріям захиститися від збитків у разі стихійних лих, що є особливо актуальним в умовах зміни клімату. Медичне страхування забезпечує доступ населення до якісних медичних послуг, зменшуючи фінансовий тягар на державу.

Таким чином, законодавча база страхового ринку в Україні є складним і багатогранним явищем, що потребує постійного вдосконалення. Вона повинна реагувати на зміни у економічному середовищі, на потреби населення та на нові виклики, які постають перед страховою галуззю. Систематичне вдосконалення законодавства та регуляторних механізмів сприятиме розвитку страхового ринку, його інтеграції в міжнародний контекст, а також підвищенню рівня захисту прав споживачів. Страховий ринок може стати одним з ключових елементів стабільності фінансової системи України, адже його розвиток прямо пов'язаний із загальним економічним благополуччям країни. Це вимагає зусиль з боку держави, страховиків та суспільства в цілому, щоб створити конкурентоспроможний, прозорий та ефективний ринок страхування, який відповідає сучасним викликам і потребам українського суспільства.

Законодавча база страхового ринку України пройшла значний шлях розвитку від перших кроків до формування сучасної системи регулювання.

Аналіз чинного законодавства свідчить про його комплексність та орієнтацію на забезпечення стабільності ринку, захисту прав споживачів та інтеграцію з міжнародними стандартами.

Законодавчо-нормативна база страхового ринку, що формується на основі ряду важливих законодавчих актів, забезпечує стабільність і прозорість страхової діяльності. Відзначено, що перехід до регулювання страхового ринку Національним банком України з 2020 року посилив контроль за страховиками, що сприяє підвищенню довіри до страхових послуг.

Однак, постійні зміни в економічному середовищі та поява нових ризиків вимагають подальшого вдосконалення нормативно-правової бази. Важливим аспектом є розвиток електронного страхування та співпраця з міжнародними організаціями. Страховий ринок має потенціал стати одним із драйверів економічного зростання України, за умови подальшої державної підтримки та розвитку інституційних механізмів.

### 1.3 Військові ризики та страхування в умовах конфліктів

У сучасному світі, де військові конфлікти стали звичною реальністю, питання страхування ризиків, пов'язаних із війною, набуває критичного значення. Військові дії несуть не лише гуманітарні, але й серйозні економічні наслідки, які можуть призвести до величезних фінансових втрат для держав, підприємств і окремих осіб. Страхування військових ризиків стає важливим інструментом, що дозволяє зменшити ці втрати і забезпечити стабільність в умовах невизначеності.

Військові ризики в Україні після початку конфлікту в 2014 році стали особливо актуальними. Перш за все, це фізичні ризики для життя і здоров'я людей, які працюють у зонах бойових дій. За даними Міністерства охорони здоров'я України, лише за перший рік конфлікту на сході країни загинуло понад 6 тисяч людей, серед яких значна частина – цивільні особи. Ситуація в країні стала надзвичайно напруженою: люди втрачали не лише свої домівки, але й джерела доходу. За даними Державної служби статистики України, безробіття у зонах конфлікту досягло критичних рівнів, що призвело до збільшення соціальної напруги.

Фінансові ризики також були величезними. Підприємства в зонах бойових дій зазнали серйозних втрат через знищення або пошкодження майна. Наприклад, багато малих і середніх підприємств у Донецькій і Луганській областях були змушені закритися через бойові дії, що призвело до масового безробіття та економічного спаду. Згідно з даними Світового банку, в 2015 році економіка України скоротилася на 9,9% – одне з найгірших значень в світі. Це свідчить про те, як конфлікт негативно вплинув на загальний економічний клімат країни, в той час як інфляція зросла до 48,7% у 2015 році, що додало додаткового тиску на бізнес.

Юридичні ризики виникли через невиконання зобов'язань за контрактами. Бізнеси, які не змогли виконати свої зобов'язання через бойові дії, стикалися з судовими позовами і втратами. Війна призвела до численних спорів між постачальниками і споживачами, що ускладнювало бізнес-операції.

Наприклад, підприємства, які укладали контракти на постачання товарів, могли не отримати своїх поставок через бойові дії, що ставало підставою для подання позовів. Деякі компанії опинилися в ситуації, коли вони не могли виконати зобов'язання перед своїми контрагентами, що призводило до фінансових втрат і погіршення репутації.

Страхування військових ризиків стало критично важливим інструментом для українських підприємств ще у 2014 році. Одним із основних видів страхування є страхування життя та здоров'я. Цей вид страхування особливо важливий для працівників, які можуть опинитися в небезпечних умовах. Багато міжнародних компаній, які почали працювати в Україні, включали поліси для покриття медичних витрат та витрат на евакуацію своїх працівників. Наприклад, компанії, які діяли в Донбасі, часто страхували своїх співробітників від ризиків, пов'язаних із військовими діями. У деяких випадках страхування покривало витрати на лікування поранених співробітників і компенсації родичам загиблих.

Страхування майна стало ще одним ключовим аспектом. Згідно з інформацією Національного банку України, за перші роки конфлікту були зафіксовані збитки в мільярди гривень через знищення інфраструктури та активів. Страхування майна забезпечувало підприємствам компенсацію за знищені будівлі, обладнання та товари. Наприклад, в результаті обстрілів і бомбардувань багато бізнесів були змушені закритися, але завдяки страхуванню змогли частково відшкодувати свої збитки, отримавши фінансову підтримку для ремонту і відновлення. Це дало змогу багатьом підприємствам пережити кризу і почати відновлення після закінчення бойових дій.

Страхування відповідальності стало важливим для компаній, які працювали в умовах збройного конфлікту. Вони могли стикатися з юридичними позовами через шкоду, заподіяну їхньою діяльністю. Гуманітарні організації, що діяли в Україні, також потребували страхування відповідальності для захисту від можливих позовів за шкоду, завдану цивільним особам. Це стало особливо важливим у контексті дій міжнародних організацій, які забезпечували допомогу постраждалим від конфлікту. З огляду на те, що міжнародні гуманітарні

організації часто опинялися під тиском суспільства та державних органів, наявність страхового покриття допомагала знизити ризики, пов'язані з їхньою діяльністю.

Зростання військових конфліктів, включно з українським, веде до зростання попиту на страхування ризиків. За даними міжнародних страхових асоціацій, попит на страхування військових ризиків зріс на 20% у 2014 році. Це зумовлено не лише конфліктом в Україні, але й іншими регіонами, такими як Близький Схід та Африка. Український досвід став важливим уроком для інших країн, які зіштовхуються з подібними викликами.

Страхові компанії активно реагують на зростаючий попит, розробляючи нові продукти, щоб задовольнити потреби ринку. Наприклад, страхування від кіберзагроз стало актуальним, оскільки під час конфлікту зростала ймовірність кібератак на бізнеси та державні структури. У 2017 році українські компанії стикалися з серйозними кібератаками, які підтвердили необхідність впровадження таких страхових продуктів. Цей аспект стає дедалі важливішим, адже зростання технологічної залежності підприємств веде до нових ризиків, пов'язаних із захистом інформації.

Попри зростання попиту, українські страхові компанії стикалися з серйозними викликами. Оцінка ризиків у зонах конфлікту була складним завданням, оскільки ситуація швидко змінювалася. Страхові компанії повинні були ретельно аналізувати політичну і економічну обстановку, щоб правильно оцінити ризики і встановити адекватні тарифи. Багато компаній стикалися з труднощами у прогнозуванні подій, що призводило до значних фінансових втрат.

Проблеми з виплатами також виникали. Багато підприємств стикалися з відмовами у виплатах, оскільки страховики намагалися уникнути ризиків, пов'язаних з війною. Наприклад, в 2014 – 2015 роках деякі компанії не змогли отримати компенсацію за знищене майно через неоднозначність в умовах страхування. Це викликало незадоволення серед підприємців і стало причиною численних судових позовів. Такі ситуації змусили підприємства шукати

альтернативні рішення, включаючи створення власних резервних фондів для покриття можливих втрат.

Страхування військових ризиків є важливим інструментом для підприємств, які працюють у зонах конфлікту, особливо в Україні після 2014 року. Наявність страхового покриття для життя, здоров'я, майна та відповідальності дозволяє зменшити фінансові втрати і забезпечити стабільність в умовах невизначеності. Глобальні тенденції свідчать про зростання попиту на ці послуги, а страхові компанії продовжують адаптуватися до нових викликів, пропонуючи інноваційні продукти.

Ефективне страхування в умовах військових конфліктів може стати ключем до виживання підприємств у нестабільному середовищі, дозволяючи їм адаптуватися та продовжувати свою діяльність, незважаючи на складнощі. У світі, де ризики зростають, стратегічний підхід до страхування може не лише захистити активи, але й сприяти зростанню стійкості підприємств у часи кризи.

Однак, оцінка таких ризиків є надзвичайно складною, оскільки ситуація в зоні конфлікту постійно змінюється, а політичні та економічні фактори можуть суттєво впливати на ймовірність настання страхового випадку. Це призводить до того, що страхові компанії часто встановлюють високі тарифи або відмовляються від страхування певних видів ризиків.

Незважаючи на виклики, страхування військових ризиків має величезний потенціал. Воно може сприяти відновленню економіки після конфлікту, забезпечити соціальну стабільність та залучити інвестиції.



## РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ СТРАХОВОГО РИНКУ

Дослідження розвитку страхового ринку України вимагає всебічного підходу, який враховує різноманітність факторів, що впливають на цей сектор. Використання системного підходу та спеціалізованих методологічних інструментів дає змогу провести комплексний аналіз ринку, оцінюючи його поточний стан, структуру, динаміку та визначальні тенденції. Оскільки страховий ринок є багатогранною та важливою складовою фінансової системи, його розвиток обумовлений сукупністю економічних, політичних, соціальних та правових факторів, кожен з яких вимагає окремого вивчення.

Методологічні основи дослідження передбачають виділення ключових особливостей страхового ринку України, включаючи його специфіку, визначення факторів, що формують його динаміку та перспективи. Економічні фактори, такі як загальна макроекономічна ситуація, рівень доходів населення, стабільність фінансової системи та інфляційні процеси, мають безпосередній вплив на платоспроможність споживачів страхових послуг, а отже, і на обсяги страхових премій. Політичні фактори, у тому числі регуляторна політика, законодавчі ініціативи та зміни в системі нагляду за страховою діяльністю, визначають стабільність і прозорість функціонування ринку, створюючи сприятливі або, навпаки, обмежуючі умови для його розвитку. Соціальні фактори, як-от демографічна структура, рівень урбанізації та культурні особливості, впливають на попит на різні види страхування та формують загальну структуру страхового ринку.

Крім того, важливо враховувати технологічні аспекти, які швидко трансформують страховий ринок, зокрема розвиток цифрових технологій, автоматизацію процесів, поширення онлайн-страхування та мобільних додатків для страхових послуг. Це створює нові можливості для покращення сервісу, підвищення ефективності страхових компаній та розширення доступності страхових послуг для широкого кола споживачів.

Комплексний підхід до дослідження розвитку страхового ринку України дозволяє не лише отримати об'єктивну картину його поточного стану, але й сформулювати прогнози, спираючись на статистичну інформацію, щодо його подальшого зростання, окреслити ключові тенденції та потенційні ризики.

В моїй роботі дослідження було проведено в декілька етапів:

1. Дослідження сучасних тенденцій страхового ринку.

Було проведено аналіз динаміки ключових показників ринку, таких як кількість страхових компаній, структура страхових премій і виплат, а також фінансові результати діяльності учасників ринку.

2. Проведення аналізу впливу зовнішньої агресії на страховий ринок. Проведений на основі показників страхового ринку за період 2019 – 2023 років взятих із звітів Національного банку України. Показники, що були вибрані мною для аналізу:

– Показники діяльності страхових компаній – проаналізував данні Національної комісії, що регулює ринки фінансових послуг України (НКЦПФР) та зробив висновки що до змін кількості укладених договорів, валових страхових премій, валових страхових виплат.

– Динаміка кількості страхових компаній за звітний період – провів розрахунки, що до зміни кількості страхових компаній на ринку за аналізований період

Валові страхові премії розрахував як, суму всіх страхових премій за різними видами страхування за певний період, а валові страхові премії як, суму всіх страхових виплат за різними видами страхування за певний період.

– Виявлення тенденцій валових страхових премій графічно оформив їх зміну за період з 2021 року по 2023 року.

– Провів аналіз валових страхових премій чотирьох найпопулярніших страхових компаній України для глибшого розуміння.

– Для оцінки фінансової стійкості страхового ринку я проаналізував загальний Показник страхових активів за період з 2021 року по початок 2024 року. Це допомогло мені зрозуміти загальний тренд розвитку страхового ринку.

– Графічно зобразив розподіл страхових премій за видами страхування. Це допомогло мені в виявленні тенденцій, що можуть свідчити про стійкість або ризику в страховій галузі.

3. Оцінка ключових напрямків для покращення сучасного стану страхового ринку України в умовах військового конфлікту.

Розробка рекомендацій базувалась на отриманих результатах аналізу та ідентифікації проблемних зон.

Для дослідження сучасного стану страхового ринку було обрано набір показників, які дозволяють оцінити як кількісні, так і якісні аспекти його функціонування. Вибір показників базувався на їхньому значенні для розкриття ключових характеристик ринку, таких як стійкість, адаптивність до зовнішніх викликів, попит на страхові послуги та фінансова стабільність.

Таблиця 2.1 – Основні показники для аналізу

Показник	Опис	Значення для аналізу
Динаміка кількості страхових компаній	Зміна кількості компаній на ринку за певний період	Оцінка консолідації ринку, стійкість до криз, конкуренція
Валові страхові премії	Сумарна сума страхових платежів за всіма видами страхування	Рівень попиту на страхові продукти, популярність різних видів страхування, загальна стабільність ринку
Валові страхові виплати	Сумарна сума страхових виплат	Фінансова стійкість компаній, достатність резервів, ефективність управління ризиками
Кількість укладених договорів страхування	Загальна кількість укладених договорів	Активність клієнтів, вплив зовнішніх факторів на попит, проникнення страхових продуктів
Фінансові активи страхового ринку	Сумарна вартість фінансових активів страхових компаній	Ліквідність компаній, їхня здатність виконувати зобов'язання, довгострокова стійкість
Розподіл страхових премій за видами страхування	Структура страхових премій за різними видами страхування (автоцивілка, медичне, життя тощо)	Популярність різних видів страхування, зміни в структурі попиту внаслідок криз

Джерело: складене автором.

Методи зведення даних є важливою складовою дослідження, оскільки вони дозволяють упорядкувати та узагальнити великий обсяг інформації, забезпечуючи її структуроване подання для подальшого аналізу. У межах цього дослідження використовувались наступні підходи:

### 1. Групування даних

Групування дозволило впорядкувати інформацію за основними категоріями, що є ключовими для аналізу страхового ринку.

Групування за видами страхування (страхування життя, майнове страхування, страхування відповідальності тощо) допомогло виділити найбільш затребувані сегменти.

Групування за розміром компаній (великі, середні, малі) дозволило оцінити вплив кризових умов на різні типи учасників ринку.

Групування за часовими періодами (щорічно, поквартально) сприяло виявленню сезонних коливань та довгострокових тенденцій.

### 2. Розрахунок середніх значень

Розрахунок середніх арифметичних показників дозволив узагальнити результати для всього ринку. Наприклад:

- Середній обсяг валових страхових премій за аналізований період.
- Середній темп приросту страхових виплат, що дозволяє оцінити стабільність виконання зобов'язань компаніями.

### 3. Графічна візуалізація

Графічні методи використовувались для наочного представлення даних, що значно полегшує їх інтерпретацію.

Лінійні графіки показували динаміку змін ключових показників у часі, таких як валові страхові премії та виплати.

Стовпчасті діаграми дозволяли порівнювати фінансові результати страхових компаній між собою.

### 4. Порівняльний аналіз

Порівняння даних між різними страховими компаніями та періодами дозволило:

- Виявити лідерів ринку та оцінити їхні конкурентні переваги.
- Визначити, які сегменти ринку постраждали найбільше через зовнішні фактори, такі як військовий конфлікт.

#### 5. Агрегування даних

Агрегування передбачало об'єднання даних для отримання загальних показників, таких як:

- Загальний обсяг страхових премій за всіма видами страхування.
- Сумарна кількість договорів страхування, укладених за аналізований період.

#### 6. Нормалізація даних

Нормалізація забезпечувала коректність порівняння даних, враховуючи інфляцію, зміни валютних курсів та інші макроекономічні фактори. Це дозволило отримати більш точні результати аналізу.

#### 7. Розрахунок індексів та темпів приросту

Індекси використовувались для оцінки відносних змін показників, наприклад, індекс динаміки страхових премій.

Темпи приросту дозволяли оцінити швидкість змін, наприклад, у кількості укладених договорів або обсягах виплат.

#### Результати застосування методів зведення

Застосування зазначених методів дало змогу структурувати великий обсяг даних, виявити ключові закономірності та тенденції, а також отримати репрезентативні результати для розробки рекомендацій щодо покращення стану страхового ринку України.

Для проведення дослідження було використано числові ряди за період 2019 – 2023 років. Такий часовий діапазон дозволив оцінити:

Довгострокові тенденції в динаміці страхового ринку до початку кризових подій та під час них.

Вплив зовнішніх факторів, зокрема військової агресії, на зміну основних показників.

Швидкість адаптації ринку до нових умов і визначення періодів найбільшого впливу кризи.

Для аналізу було обрано 5 найбільших страхових компаній України. Вибір цих компаній обґрунтований їхньою репрезентативністю:

1. Вони охоплюють значну частку ринку, забезпечуючи повноту даних для аналізу.

2. Їхні показники дозволяють простежити загальні тенденції ринку, зокрема у сфері страхових премій, виплат та кількості укладених договорів.

3. Дані цих компаній є відкритими та доступними, що забезпечує прозорість аналізу.

Крім того, аналіз включав порівняння даних за роками для кожної компанії, що дозволило:

- Оцінити індивідуальну динаміку кожної компанії.
- Виявити загальні закономірності у функціонуванні ринку.
- Визначити, які компанії змогли адаптуватись до нових умов, а які втратили свої позиції.

Числові ряди охоплювали такі показники:

- Загальний обсяг валових страхових премій.
- Кількість укладених договорів страхування.
- Рівень валових страхових виплат.
- Обсяги страхових активів.

Для досягнення цілей дослідження було використано кількісні методи аналізу, які дозволили забезпечити глибоке розуміння тенденцій ринку:

Кореляційний аналіз

Цей метод дозволив оцінити взаємозв'язок між різними показниками, наприклад:

1. Залежність між кількістю укладених договорів та обсягом страхових премій.

2. Вплив зростання страхових виплат на фінансову стійкість компаній.

Виявлено, що збільшення кількості страхових випадків у кризових умовах має сильний негативний вплив на загальний фінансовий стан ринку.

#### Трендовий аналіз

Цей метод використовувався для виявлення довгострокових тенденцій, наприклад:

1.Скорочення кількості страхових компаній упродовж останніх чотирьох років.

2.Поступове зростання популярності медичного страхування.

Трендовий аналіз дозволив оцінити, які сегменти ринку демонструють стійкість, а які потребують додаткової підтримки.

#### Графічний аналіз

Візуалізація даних у вигляді графіків і діаграм дозволила чітко відобразити динаміку ключових показників, таких як обсяги страхових премій і виплат, а також зміни у структурі страхового ринку.

Отже, завдяки використанню зазначених інструментів і методів, передбачається досягнення ключової мети – вивчення поточного стану страхового ринку України, а також розробка пропозицій щодо його вдосконалення та підвищення ефективності функціонування.

## РОЗДІЛ 3

### АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ ЗОВНІШНЬОЇ АГРЕСІЇ.

#### 3.1 Вплив зовнішньої агресії на страхову діяльність

Неспровокована агресія росії, що розпочалася 24 лютого 2022 року, стала серйозним викликом для України. В цих умовах виникла потреба у формуванні державної політики, спрямованої на протидію агресії, та визначенні ключових напрямків для трансформації економічних і господарських процесів. Страхові компанії України стикаються з новими труднощами: окупація територій, знищення нерухомості та ре локація бізнесу зменшили кількість центрів обслуговування клієнтів. Компанії, що займаються страхуванням життя, спостерігають скорочення страхових внесків і обмеження роботи через ускладнений доступ до офісів і документів, що ускладнює виплату страхових сум, особливо у випадках смерті застрахованих на окупованих територіях.

На початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну страхові компанії зіткнулися з низкою проблем, серед яких особливо гостро постали питання переміщення персоналу та організації віддаленої роботи, а також розірвання договорів і відтермінування платежів.

Ці обставини негативно вплинули на загальний стан страхового ринку, зумовивши зменшення надходжень премій, руйнування об'єктів нерухомості та ускладнення виїздів на місця страхових випадків особливо в умовах активних бойових дій, досвід, здобутий під час пандемії COVID-19, допоміг страховим компаніям швидко перейти на онлайн-режим і скористатися рекомендаціями Національного банку України щодо спрощення процедур врегулювання страхових випадків. Це дозволило організувати роботу і продовжувати діяльність навіть за умов воєнного стану.

Війна значно впливає на страхову галузь і має різні аспекти.

По-перше, зросли обсяги страхових виплат, пов'язаних зі збитками житлового та комерційного майна, транспортних засобів та інших застрахованих об'єктів, особливо в регіонах з активними бойовими діями.



По-друге, змінився попит на певні види страхових продуктів: зросла потреба в автострахованні, особистому страхуванні, медичному страхуванні та страхуванні відповідальності, тоді як попит на інші види страхування знижується. Це обумовлено підвищеними ризиками, через які страхові компанії змушені збільшувати тарифи для забезпечення належного покриття.

По-третє, адаптується страхове законодавство і регуляція для вирішення нових викликів війни, а компанії впроваджують нові стратегії ризикового менеджменту та інноваційні продукти, щоб зменшити вплив воєнних ризиків.

Національний банк України з 1 липня 2020 року здійснює державне регулювання та нагляд за діяльністю учасників ринку небанківських фінансових послуг відповідно до Закону України від 12 вересня 2019 року. [4].

Розглянемо та проведемо аналіз показників діяльності страхових компаній за 2020 – 2023 роки

Таблиця 3.1 – Аналіз кількості страхових компаній за 2020-2023 рр.

№	Показники						Питома вага			Відхилення	
		01.01 .2019	01.01 .2020	01.01 .2021	01.01 .2022	01.01 .2023	2020	2021	2022	2021 /2020	2022 /2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Кількість зареєстрованих компаній	198	215	190	129	110	90.48%	83.23%	90.16%	-61	-19
2	Компанії із страхування життя	27	32	20	26	12	9.52%	16.77%	9.84%	6	-14

Джерело: складене автором на основі [10,15]

Дані таблиці 3.1 свідчать про значне зменшення кількості страхових компаній у 2021 році. Ця тенденція зумовлена трансформацією ринку небанківських фінансових послуг відповідно до адаптації українського

законодавства до стандартів ЄС. Скорочення кількості учасників ринку відбулося переважно через добровільний вихід неактивних компаній, а також зміну регулятора страхового ринку України.

Зокрема, кількість страхових компаній зменшилася на 55 установ, причому всі їхні ліцензії були анульовані (деякі тимчасово, до усунення порушень). Приблизно третина ліцензій була скасована як захід впливу за порушення законодавчих вимог України. Станом на 01.01.2023 кількість страховиків становила 122, що на 88 установ менше, ніж на 01.01.2021, що є значним скороченням для ринку. Проте таке зменшення кількості компаній не є лише наслідком воєнного стану, а переважно пов'язане із жорсткішими вимогами Національного банку України.

Попри зменшення кількості страхових компаній, оператори ринку, які продовжують працювати, демонструють значний внесок у збільшення капіталізації ринку. Зокрема, у 2020 році загальний обсяг капіталізації становив 274,1 млн грн, у 2021 році цей показник зріс до 410,5 млн грн, а в 2023 році досягнув 549,5 млн грн. Це свідчить про поступову консолідацію ринку, де ключові гравці зосереджують свої ресурси, аби залишатися конкурентоспроможними в умовах економічної нестабільності.

Проте, детальний аналіз показників розвитку страхового ринку за період 2019–2023 років виявляє нестійку й суперечливу динаміку. Наприклад, хоча за 2019–2021 роки кількість укладених договорів зросла на 17,444 тис. одиниць, середня вартість одного договору за цей період майже вдвічі знизилася. Це може свідчити про зміну структури попиту, зростання популярності дешевших страхових продуктів або про вплив економічних факторів, таких як зниження платоспроможності населення.

У сучасних умовах страхові компанії стикаються з новими викликами, які вимагають підвищеної уваги до дотримання законодавчих вимог. Зокрема, це стосується прозорості структури власності, забезпечення захисту прав споживачів, а також ефективної протидії відмиванню коштів і фінансуванню

тероризму. Національний банк України, як регулятор ринку, посилює контроль за дотриманням цих норм і застосовуватиме санкції за серйозні порушення.

Наочно, динаміку кількості страхових компаній можна побачити на Рисунку 1.

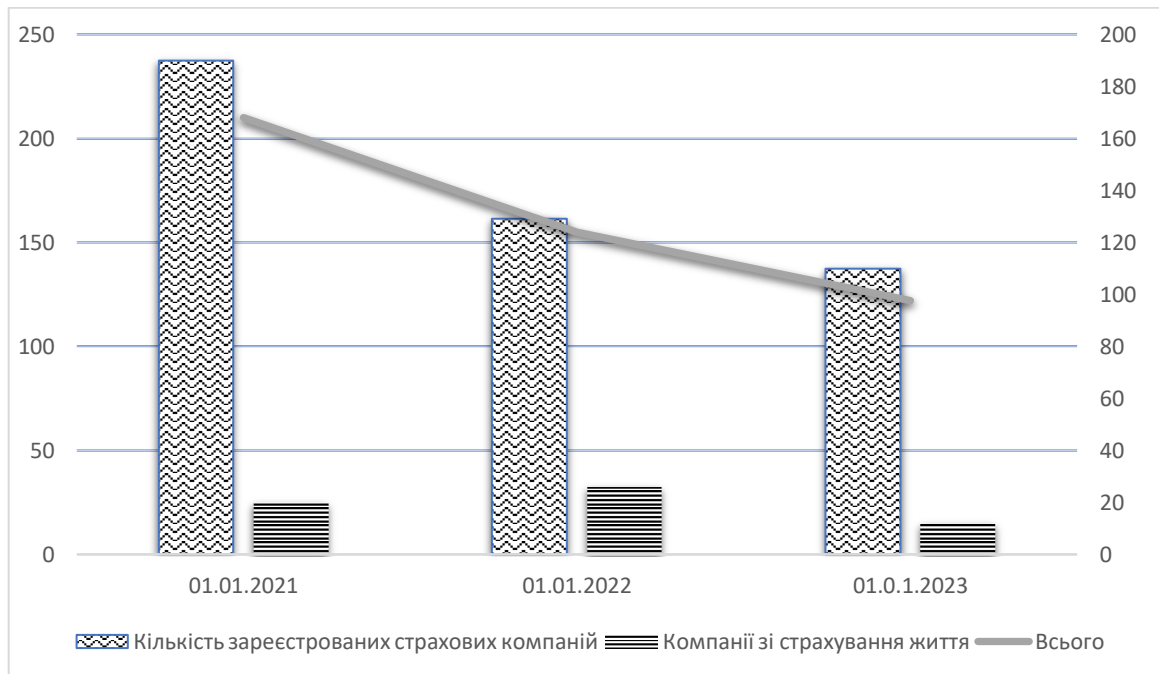


Рис.3.1. Динаміка кількості страхових компаній 2021 -2023 рр.

Джерело: складене автором на основі [5,12]

Для проведення аналізу страхового ринку України в умовах воєнного стану, потрібно взяти до уваги обсяги страхових премій.(див. табл.3.2 )

Таблиця 3.2 – Основні показники діяльності страхових компаній України в 2018–2023 рр. млн. грн.

Показник	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Обсяг активів	63493	63866	64920	63622	70338	73374
Кількість укладених договорів	77495	80271	120577	131562	88102	73353
Валові страхові премії	49367	53001	45176	49708	39616	34141
Валові страхові виплати	12863	14338	14854	17958	13001	12027

Джерело: складене автором на основі [17; 20]

Згідно з даними Національної комісії, що регулює ринки фінансових послуг України (НКЦПФР), загальний обсяг страхових премій на українському страховому ринку в 2023 році склав 45 мільярдів гривень, що на 10% менше порівняно з попереднім роком.

Згідно з даними НКЦПФР, автостраховання залишається найпопулярнішою категорією страхових послуг, проте обсяги премій у цьому сегменті зменшилися на 8% у порівнянні з попереднім роком. Медичне страхування займає друге місце за популярністю, але також демонструє спад у обсягах премій. У той же час страхування майна та цивільної відповідальності залишаються стабільними. Лідерами за обсягами страхових премій є великі національні компанії, такі як «УкрАЗН», «Інгосстрах» та «ПСК», які разом контролюють понад половину страхових операцій на ринку. Однак зростає конкуренція з боку невеликих місцевих страхових компаній, які орієнтуються на регіональні ринки і пропонують більш гнучкі тарифи.

Показники проникнення та щільності страхування за період 2018–2021 років вказують на надзвичайно низький рівень розвитку страхового ринку України порівняно з іншими країнами світу (середні значення складають 6,1% та 34 дол. США відповідно [27]). Зокрема, показник проникнення, що відображає відсоткове співвідношення валових страхових премій до ВВП країни, залишається на вкрай низькому рівні, що пояснюється зменшенням обсягів страхових премій на фоні зростання ВВП. Показник щільності страхування, який відображає обсяг страхових премій на одну особу, також демонструє нестабільну динаміку через мінливі умови економічного розвитку в країні та нестійку платоспроможність населення.

Таким чином, страховий ринок України стикається з труднощами, що існували ще до війни, і які поглибилися через воєнні дії на всій території держави. Об'єктивний аналіз виявлених хронічних проблем і нових викликів з боку агресії РФ можна провести за допомогою PEST-аналізу. Розділення існуючих проблем за політичним, економічним, соціальним і технологічним

напрямами дозволить знайти перспективні інструменти для подолання загроз і розширення можливостей розвитку страхового ринку.

Більшість проблем, з якими стикається страховий ринок України, мають тривалий і системний характер. Вони зумовлені як зовнішніми факторами, такими як економічна нестабільність, вплив зовнішньої агресії та глобальні кризи, так і внутрішніми проблемами, включаючи недостатню прозорість діяльності страхових компаній, низький рівень довіри споживачів і недостатню регуляторну підтримку.

Одним із ключових індикаторів стану страхового ринку є динаміка валових страхових премій. У період з 2020 по 2023 рік цей показник демонстрував неоднорідну динаміку: із позитивним приростом у 2020–2022 роках і від’ємними показниками у 2022–2023 роках. Зокрема, у 2020 році спостерігався зріст валових страхових премій, особливо у секторі страхування життя. Це свідчить про зростання попиту на довгострокові страхові продукти, які забезпечують фінансовий захист у складних економічних умовах.

Проте наприкінці 2020 року сукупні валові страхові премії зменшилися на 12%. Це зниження було зумовлене виходом деяких страховиків із ринку через фінансові труднощі, зростанням ризиків і зменшенням обсягів ризикового страхування. Незважаючи на ці виклики, обсяги страхових премій компаній, які подали звітність за 2020 рік, зросли на 11%. Це свідчить про те, що найбільш стійкі учасники ринку змогли адаптуватися до нових умов і навіть розширити свою діяльність.

У 2021 році позитивна динаміка продовжилася: обсяги валових премій у секторі страхування життя зросли з 45 185 млн грн у 2020 році до 51 400 млн грн у 2021 році. Такий приріст став результатом збільшення попиту на страхові продукти, орієнтовані на довгострокове фінансове планування, а також активної роботи страхових компаній над удосконаленням своїх послуг. Це свідчить про те, що до початку військової агресії ринок демонстрував позитивну тенденцію, яка була підкріплена стабільністю макроекономічних показників та зростанням довіри до страхових продуктів.

Ці дані представлені на рисунку 2, який ілюструє, що лінія тренду має від’ємний нахил, свідчаючи про загальну негативну тенденцію. Незважаючи на те, що показник валових страхових премій зріс на 6 215 млн грн з січня 2020 по січень 2022 року, з початку 2022 року до жовтня 2023 року спостерігається різке зниження, яке становить 17 258 млн грн.

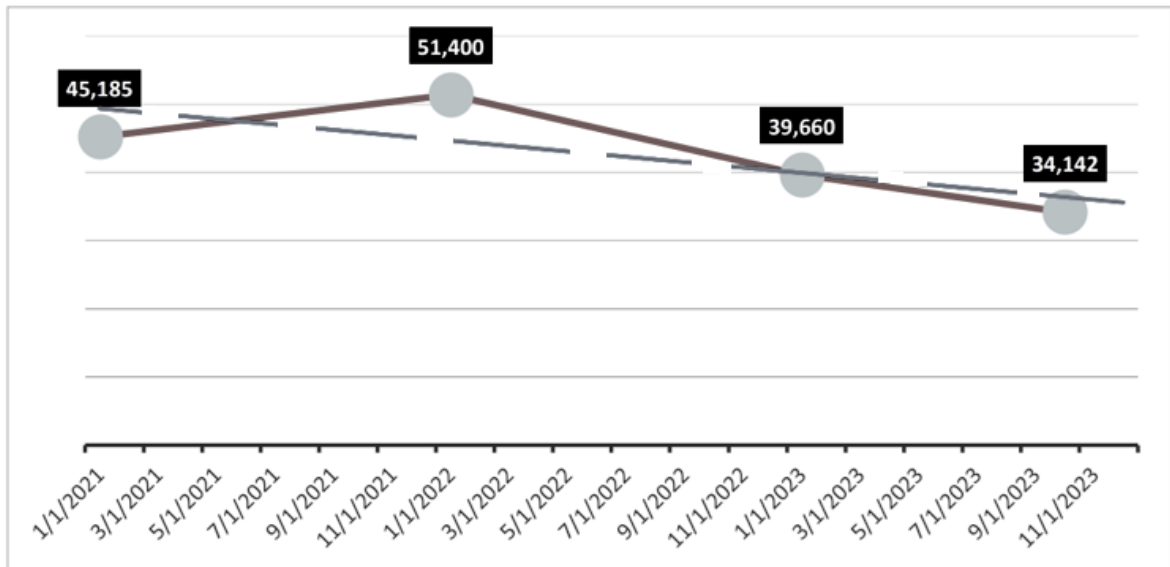


Рис. 3.2. Валові страхові премії за період з січня 2021 року по жовтень 2023 року, млн. грн

Джерело: складене автором на основі [6,20]

Загальний обсяг валових страхових премій у 2022 році зменшився до 39 600 млн грн, з яких 24 600 млн грн було отримано від фізичних осіб. Чисті страхові премії скоротилися до 38 600 млн грн, а чисті зароблені страхові премії становили 34 900 млн грн. Підписані страхові премії склали 38 700 млн грн.

Загальна негативна тенденція в показниках валових страхових премій зумовлена зменшенням надходжень від страхових премій від фізичних та юридичних осіб. Щоб краще усвідомити це зменшення в практичній площині, були розраховані темпи приросту, результати яких наведені в таблиці 3.3.

Показники за 2023 рік обраховані не в повному обсязі, а на значення, що відповідали даним на 01.10.2023 року.

Таблиця 3.3 – Зміна показників валових страхових премій 2021-2023 рр.

Показники	Період				Відхилення		
	01.01.20 21	01.01.2 022	01.01.20 23	01.10.2 023	2021/20 22	2022/20 23	01.01.2023/01.10. 2023
Валові страхові премії	45 185	51 400	39 660	34 142	14%	-23%	14%

Джерело: складене автором на основі [11,18]

Графічно представлені дані можна побачити на рисунку 3, який ілюструє динаміку змін темпів зменшення та стабілізації валових страхових премій у період з 2021 по 2023 рік. Графік акцентує увагу на рівномірності зростання та падіння премій, відображаючи як позитивні, так і негативні тенденції. Лінія тренду, попри коливання, залишається стабільною, що свідчить про загальний вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на ринок.

У період 2021–2022 років спостерігався позитивний приріст валових страхових премій на рівні 14%. Це стало наслідком стабільності економічної ситуації в мирний час, зростання довіри до страхових компаній та активного розвитку страхових продуктів. Позитивна динаміка відображає підвищення обсягів виплат, які здійснювалися страховими компаніями у відповідь на зростання кількості укладених договорів і розширення спектру страхових послуг.

Однак ситуація різко змінилася в період 2022–2023 років. Військова агресія та її наслідки призвели до негативного приросту валових страхових премій на рівні -23%. Це скорочення стало наслідком значного зменшення обсягів страхових виплат, що ускладнило діяльність страхових компаній і створило ризики для бізнесу та громадян. Основними чинниками цього зниження стали руйнування інфраструктури, збитки внаслідок бойових дій, загальне погіршення фінансової ситуації та зниження платоспроможності населення.

Крім того, зменшення страхових виплат супроводжувалося зростанням ризиків для страхового бізнесу. Страхові компанії стикнулися з необхідністю перегляду своїх фінансових резервів, а також адаптації до нових умов, які включають збільшення кількості ризикових страхових випадків та скорочення попиту на страхові послуги. У таких умовах страхові компанії були змушені посилити контроль за фінансовою стійкістю, а також розробляти нові підходи до управління ризиками.

Таким чином, графік на рисунку 3 наочно демонструє вплив зовнішніх факторів на динаміку страхових премій. Ці дані підтверджують необхідність запровадження комплексних заходів для підтримки страхового ринку, включаючи державну підтримку, стимулювання розвитку нових страхових продуктів і підвищення фінансової грамотності населення.

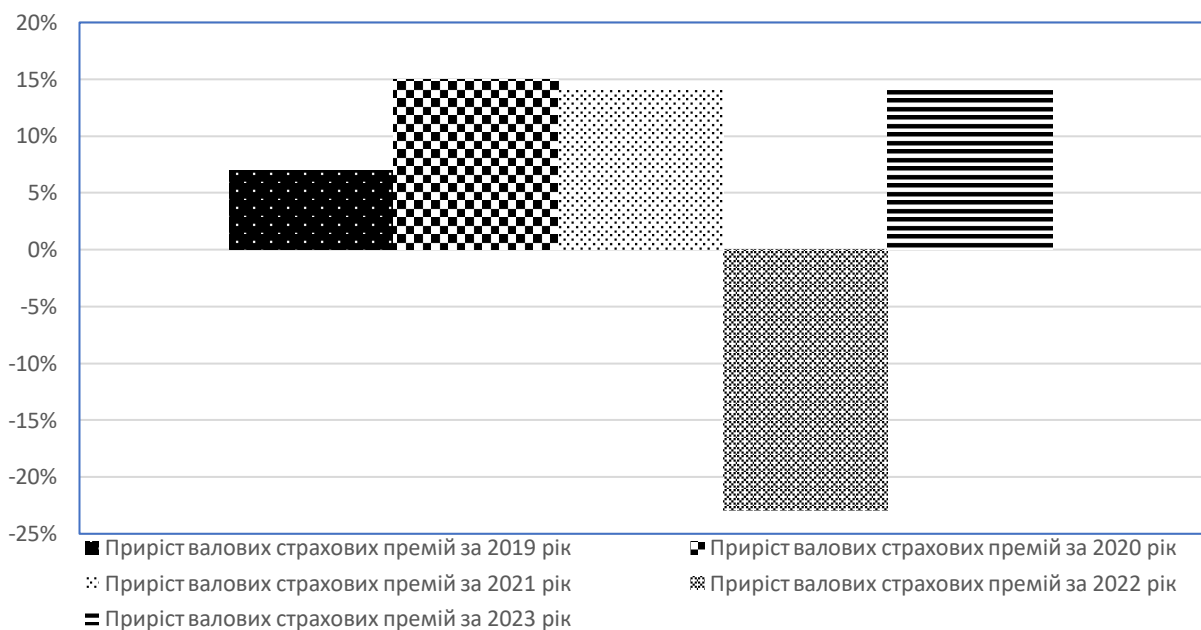


Рис.3.3 Темпи приросту значення валових страхових премій за 2020-2023 рр.

Джерело: складене автором на основі [8,19]

З 01.01.2023 по 01.10.2023 року спостерігається позитивний приріст на рівні 14%, що свідчить про стабілізацію ситуації на страховому ринку України. У 2023 році відбувається відновлення обсягів страхових виплат.



Загалом, динаміка валових страхових виплат виявилася варіативною, з періодами як позитивного, так і від'ємного зростання. Це відображає економічні та фінансові виклики, пов'язані з кризовим контекстом військової агресії, що впливає на різні сфери діяльності та страхові ризики. Незважаючи на триваючу війну, повернення темпу приросту до 14% свідчить про адаптацію страхового сектору до нових умов і певну стабілізацію в сегменті страхових виплат. У цих умовах бізнес та громадяни вжили заходів для зменшення ризиків, а страхові компанії успішно адаптували свої стратегії до ситуації військового конфлікту. Важливо зазначити, що це підвищення демонструє зростання попиту на страхові послуги в умовах нестабільності, оскільки бізнес і населення стали більш зацікавлені у захисті своїх інтересів та майна, що призводить до збільшення страхових виплат.

Зростання загального показника валових страхових премій у 2023 році, а також збільшення кількості страхових випадків, сприяють укладанню нових договорів страхування. Це в сукупності спричиняє динаміку такого важливого показника страхового розвитку, як валові страхові виплати. Наявність динаміки цього показника може свідчити про оживлення страхового ринку як інструменту для зниження ризиків.

Протягом періоду з 01.01.2021 по 01.10.2023 року відбулися зміни у величині валових страхових виплат. На початку досліджуваного періоду, 01.01.2021, валові страхові виплати становили 14,853 млрд грн. Протягом наступного року, до 01.01.2022, ця величина зросла до 17,700 млрд грн, демонструючи позитивний приріст. Однак у наступний період, до 01.01.2023, спостерігається зменшення валових страхових виплат до 12,800 млрд грн, що є від'ємним показником.

До 01.10.2023 року відбулася ще одна зміна: величина валових страхових виплат склала 12,027 млн грн. Цей показник свідчить про певну стабілізацію ситуації на страховому ринку за цей період. В умовах нових реалій ситуація на страховому ринку стає ще більш неоднозначною, що вимагає уважного моніторингу та адаптації стратегій усіх учасників ринку.

Судження відповідного характеру спонукають до аналізу показника активів страховиків. Загалом, обсяги активів за період 2020-2023 років демонструють тенденцію до зростання. Незважаючи на загальне зменшення кількості страхових компаній на ринку, збільшення обсягу активів свідчить про зростання капіталізації тих компаній, які залишилися. Страховики накопичують резерви, працюючи над запобіганням ситуаціям, які можуть призвести до банкрутства, що підвищує їхню надійність і платоспроможність. Ця позитивна динаміка є результатом початку загального збільшення валових премій і виплат у 2023 році. Показник страхових активів представлений у вигляді діаграми на рисунку 6.

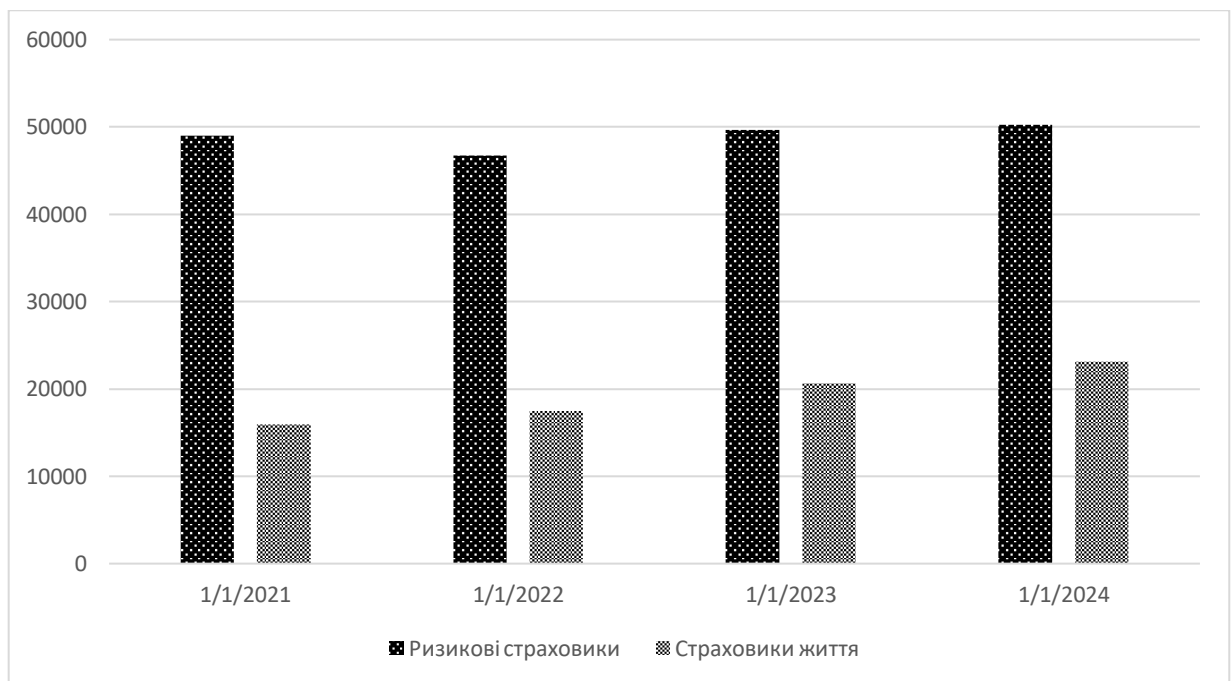


Рис. 3.4. Показник страхових активів за період з січня 2021 року по початок 2024 року, млн.грн.

Джерело: складене автором на основі [10,15]

Протягом періоду 2020- початок 2024 років структура страхового портфелю в Україні зазнала певних змін, які потребують детального аналізу. Вивчення показників чистих страхових премій та виплат за основними видами страхування є важливим для розуміння динаміки ринку.

Однією з основних цілей цього аналізу є виявлення тенденцій, що можуть свідчити про стійкість або ризику в страховій галузі. Глибокий розгляд чистих страхових премій допоможе з'ясувати, як зобов'язання страховиків розподілені

між різними видами страхування, а також виявити сектори зі значним зростанням чи зменшенням. Крім того, аналіз виплат дозволить оцінити ефективність роботи страхових компаній у різних напрямках. Це стане основою для стратегічних рішень у розвитку страхового бізнесу та підвищення його конкурентоспроможності.

З огляду на важливість такого аналізу, його результати можуть бути корисними як для страхових компаній, які прагнуть оптимізувати свою діяльність, так і для регуляторів ринку, що зацікавлені в забезпеченні стабільності та ефективності страхового сектору.

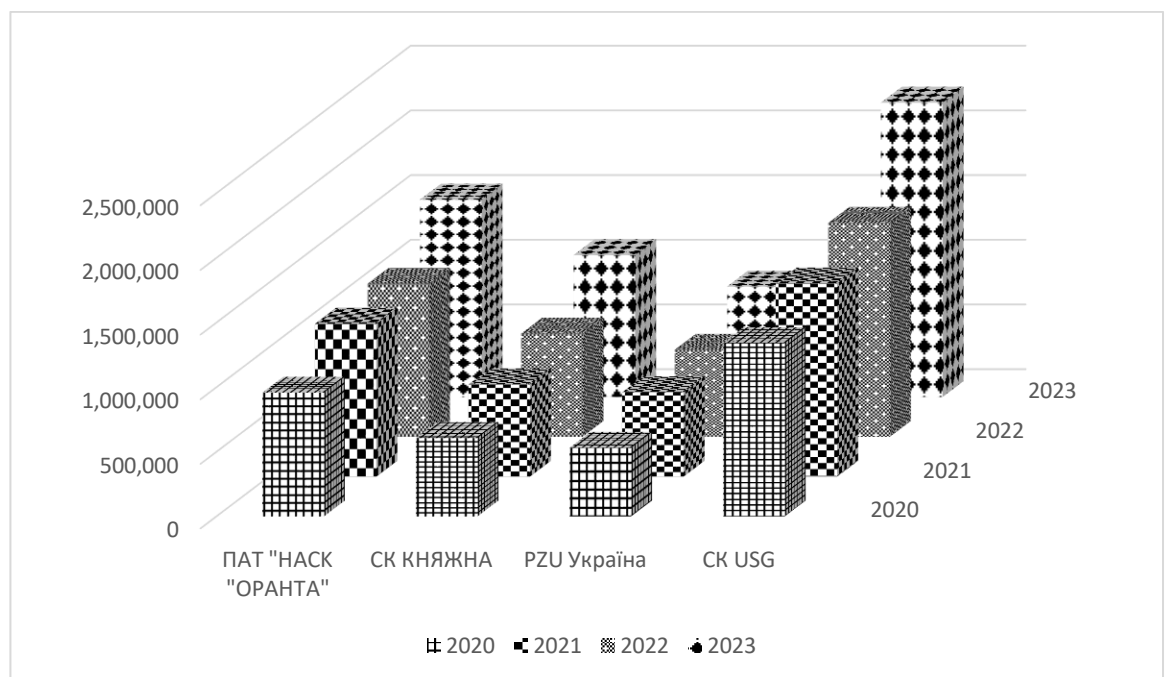


Рис.3.5 Аналіз страхових премій чотирьох найпопулярніших страхових компаній України 2019 -2023рр.

Джерело: складене автором на основі [29, 30, 31, 32]

Надана діаграма містить інформацію про динаміку страхових премій чотирьох страхових компаній в Україні за період з 2020 по 2023 рік. Для всіх наведених страхових компаній спостерігається стійка тенденція зростання страхових премій протягом аналізованого періоду. Це свідчить про збільшення попиту на страхові продукти, підвищення довіри до страхових компаній.

Незважаючи на загальну тенденцію зростання, темпи зростання страхових премій для різних компаній відрізняються. В період 2022 року кожна компанія стикається з невеличким застоєм. От як ПАТ "НАСК "ОРАНТА" 2021

– 1 182 723 тис.грн., 2022 рр. – 1 183 525 тис.грн, в свою чергу СК USG продовжує свою тенденцію зростання 2021 році – 1 494 223 тис.грн., 2022рр. – 1 654 345 тис.грн. Зумовлено це тим, що СК USG працює на європейському ринку, що дозволило їй в кризову ситуацію в Україні продовжувати свої темпи зростання.

Що до структури страхового портфелю, то спостерігається значне скорочення обсягів страхування майнових та вогневих ризиків (-60%) і фінансових ризиків (-64%). Драйвером підтримки страхового бізнесу в сегменті nonlife стала програма «Зелена картка», яка зросла на 76%.

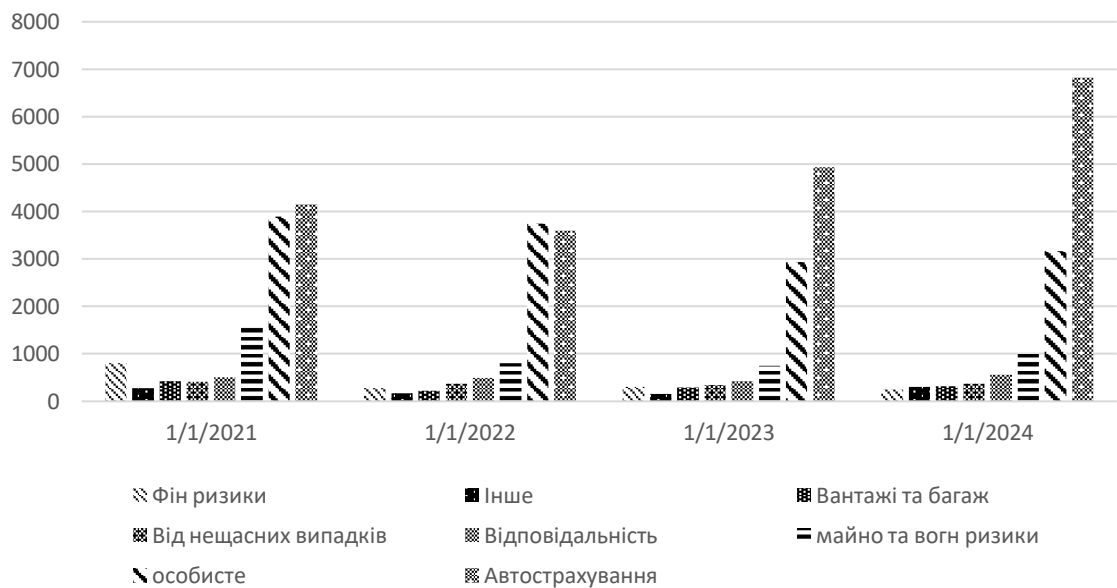


Рис.3.6 Розподіл страхових премій за основними видами страхування протягом періоду з січня 2021 року по початок 2024 року, млн.грн.

Джерело: складене автором на основі [13,16]

Аналізуючи показники, представлені на рисунку 7, можна зробити висновок, що попит на автостраховання значно зріс протягом зазначеного періоду. Внаслідок російської агресії українці почали масово виїжджати за кордон на власних автомобілях. Відповідно до міжнародних норм, які діють з 1949 року, водії в європейських країнах повинні мати відповідний страховий поліс. Наразі таким полісом є «Зелена картка», яка аналогічна українському полісу ОСЦПВ, але не охоплює всі країни-члени міжнародної системи автомобільного страхування «Зелена картка».

Наприкінці літа 2022 року більшість страхових компаній успішно відновили роботу своїх офісів, пропонуючи клієнтам традиційні офлайн-сервіси

та розширюючи доступні онлайн-послуги. Серед інших ініціатив виявилися особливо успішними укладення онлайн-договорів КАСКО, можливість без комісійної оплати за договорами, послуги онлайн персонального аварійного комісара, а також проведення онлайн-огляду автомобіля через мобільний додаток.

Слід зазначити, що страхові випадки, які виникають внаслідок військових ризиків, зазвичай не компенсуються страховими компаніями, але інші страхові ситуації регулюються відповідно до умов страхового договору. Подібно до кризи, викликані пандемією «Covid-19», страховики почали пропонувати покриття для військових ризиків під час воєнного стану. У таблиці представлено порівняльну характеристику страхових продуктів українських компаній, що забезпечують захист від військових ризиків (див. Додаток А.1).

Цей захист від військових ризиків пропонується не як окремий продукт, а як доповнення до вже існуючих або вдосконалених страхових продуктів, які частково враховують ризики військових дій. На кожен запропоновану програму поширюються певні положення та умови, що стосуються рівня ризику, географічних обмежень і лімітів страхового покриття. Наприклад, ПрАТ «СК «Місто» стало одним з перших в Україні, хто у 2020 році запустив програму медичного страхування на випадок Covid-19, а у 2022 році – програму «Страхування житла у Вінниці», яка включає покриття збитків від військових дій тільки для Вінницької територіальної громади.

Очікується, що попит на страхові продукти, що забезпечують захист від військових ризиків, і далі зростатиме. Однак ці ризики є дорогоцінними і потребують обов'язкового перестрахування, що підкреслює необхідність створення ефективної системи перестрахування для цих ризиків.

Загальна відповідальність страховиків за добровільними видами страхування склала 5,6 трлн грн, а за обов'язковими видами – 8,4 трлн грн. На кінець звітного періоду сума відповідальності страховиків у галузі страхування життя становила 160,6 млрд грн. У перестрахування було передано 1,35 млрд грн,

з яких 1,15 млрд грн отримали перестраховики-нерезиденти (у тому числі 32,9 млн грн перестрахових премій за страховими полісами життя).

На початок звітнього періоду резерви незароблених премій та залишки страхових платежів за державним обов'язковим страхуванням становили 12,175 млрд грн. Частка перестраховиків у резервах незароблених премій на початок I кварталу 2023 року дорівнювала 1 млрд грн, а на кінець звітнього періоду вона склала 1,33 млрд грн. Дохід від реалізації послуг ризикових видів страхування (зароблені страхові премії) досяг 7,5 млрд грн.

Фінансові доходи страховиків з non-life страхування склали 1,25 млрд грн, із яких доходи від облігацій – 523 млн грн, а доходи від депозитів – 642 млн грн. Страховики життя отримали 543,8 млн грн фінансових доходів, з яких 308,3 млн грн припало на облігації, а 233,9 млн грн – на депозити. Відрахування в технічні резерви, інші ніж резерви незароблених премій, склали 1,36 млрд грн. Витрати на укладання та пролонгацію договорів страхування ризикових видів (аквізиційні витрати) становили 2,58 млрд грн, з яких агентські винагороди – 2,37 млрд грн. Витрати на рекламу та маркетинг склали 31 млн грн. Аквізиційні витрати страховиків життя склали 401,5 млн грн, з яких 389,5 млн грн – агентські винагороди.

Страхові компанії України сплатили податок на прибуток від звичайної діяльності в сумі 391 млн грн. Чистий прибуток склав 954 млн грн, тоді як чистий збиток – 189,2 млн грн. У першому кварталі спостерігалось зниження надходжень страхових премій за основними видами, такими як КАСКО, ОСЦПВ і страхування життя. Водночас за іншими видами страхування доходи зросли. Обсяг премій за «Зеленою карткою» залишився майже на рівні попереднього кварталу, але зріс більше ніж удвічі порівняно з першим кварталом минулого року. Виплати за цією страховкою збільшилися майже вдвічі за перші три місяці року та більш ніж у п'ять разів у порівнянні з I кварталом попереднього року. Загалом автострахування (КАСКО, ОСЦПВ і «Зелена картка») та особисте страхування (медичне, життя) продовжують складати основну частину ринку за преміями та виплатами.

Відновлення можливості здійснювати перестраховання з нерезидентами дозволило наблизити обсяги премій, переданих перестраховикам-нерезидентам, до довоєнного рівня. Водночас внутрішнє перестраховання майже припинилося. Коефіцієнт збитковості за обов'язковими видами страхування збільшився (погіршився) до 46% через зростання виплат та резервів збитків. Коефіцієнт збитковості за добровільним страхуванням залишився на рівні 41%. Компанії продовжили зменшення резервів збитків за добровільними видами страхування, розпочате в попередньому кварталі. Загальний коефіцієнт збитковості страховиків залишився на рівні 43%. Комбінований коефіцієнт трохи зріс (погіршився) у першому кварталі, досягнувши 94%, що було зумовлено високими адміністративними витратами та зростанням витрат на укладання та пролонгацію договорів перестраховання (на 16% порівняно з попереднім кварталом і майже вдвічі більше порівняно з I кварталом попереднього року). Дохід від реалізації послуг зі страхування життя за січень-березень склав 932,8 млн грн.

Інвестиційний дохід українських страховиків життя від розміщення коштів резервів склав 157,7 млн грн. Дохід від інвестицій ризикових страховиків зріс на 14% порівняно з попереднім кварталом і досяг 690 млн грн. Більшу частину цього доходу становили доходи від депозитів. Це зростання інвестиційних доходів допомогло утримати коефіцієнт ефективності на рівні 87%. Інвестиційні доходи страховиків життя також зросли на 9% порівняно з попереднім кварталом. Останні кілька кварталів компанії поступово збільшують частку депозитів у своїх портфелях, тому доходи від депозитів практично зрівнялися з доходами від ОВДП.

Ризикові страховики за підсумками кварталу отримали прибуток, що відповідає результатам попередніх років, та досягли рентабельності капіталу на рівні 3%. Страховики життя продемонстрували рекордну рентабельність капіталу (10%) завдяки зменшенню операційних витрат та зростанню інвестиційних доходів. Станом на 1 квітня 2023 року дев'ять страховиків порушили хоча б один з нормативів платоспроможності та достатності капіталу

(на 1 січня 2023 року таких було сім). Частка порушників нормативів у активах зросла до 1,5%.

Сучасний страховий ринок характеризується високою адаптивністю до викликів і змін у суспільстві. Це включає реагування на нові ризики, такі як кібербезпека, та розробку страхових продуктів, які підтримують сталий розвиток і екологічну відповідальність. Нині суспільство стикається з різноманітними викликами, які впливають на страховий ринок.

По-перше, цифрова трансформація, зокрема зростання використання технологій, таких як штучний інтелект, аналітика даних та мобільні додатки, змінює процеси продажу та обслуговування страхових продуктів. Також важливим є вплив змін клімату, що збільшує ризики для страхових компаній, особливо в сферах нерухомості та природних катастроф.

Крім цього, нові медичні технології та демографічні зміни можуть вплинути на продукти, пов'язані з охороною здоров'я та довгостроковим страхуванням. Управління кризами та катастрофами також є ключовим аспектом: глобальні події, такі як пандемії чи природні катастрофи, створюють непередбачувані ризики для страховиків.

Для адаптації до цих викликів страховий ринок розробляє нові продукти та технології, а також запроваджує гнучкі підходи до управління ризиками. Страхові компанії можуть співпрацювати з державними та місцевими органами для створення програм, що захищають громадян та підприємства в умовах сучасних викликів.

Більшість проблем розвитку страхового ринку України мають тривалий характер (додаток Б).

Щодо політичного аспекту впливу, найбільш значущою і тривалою проблемою у вітчизняній практиці залишається відсутність повноцінного законодавства для стимулювання розвитку страхового ринку, формування та використання страхових резервів, а також запобігання сумнівним операціям.

У листопаді 2021 року ця проблема була частково вирішена ухваленням нового Закону України «Про страхування», який значно регулює ряд процедур у



сфері страхової діяльності. Проте, оскільки він набуде чинності лише у 2024 році, його ефективність поки що неможливо повністю оцінити.

В Україні повинна бути створена система підтримки учасників страхового ринку через профільні асоціації та професійні об'єднання, що сприятиме підвищенню зацікавленості учасників ринку та зміцненню довіри з боку населення. Однак воєнний стан в країні додав політичних викликів, які негативно позначаються на розвитку страхового ринку. Спрощення регуляторних вимог для підтримки ринку призвело до порушень фінансових нормативів, що загрожує його стабільності і може знизити довіру до страхових компаній. Для вирішення цієї проблеми необхідно повернутись до чітких регуляторних вимог і забезпечити їх суворе виконання.

Політичні виклики також включають необхідність розробки проектів державно-приватного партнерства для покриття післявоєнних ризиків. Такі проекти можуть допомогти компенсувати збитки, завдані країною-агресором, без значної шкоди для страхових компаній.

Однією з економічних проблем є використання страхування для ухилення від сплати податків та виведення капіталу, що стримує економічне зростання. Це вимагає посилення регуляторного впливу та вдосконалення законодавства для підтримки розвитку страхового ринку.

В розвинутих країнах ресурси страхових компаній використовуються для інвестицій в економіку, зокрема, в інфраструктуру і пріоритетні галузі. В Україні ж механізми розміщення страхових ресурсів ще не відпрацьовані, що негативно впливає на розвиток економіки. Для цього потрібно створити інвестиційні проекти, в які страхові компанії могли б вкладати мобілізовані кошти.

Проблема низької рентабельності страхової діяльності знижує мотивацію страховиків і обмежує інвестиційну привабливість галузі для потенційних інвесторів. Це потребує збалансованого підходу до інтересів усіх учасників страхових відносин для підвищення конкурентоспроможності та капіталізації компаній.

Велика проблема – недостатній рівень менеджменту в страхових компаніях, що впливає на оперативність управління і викривлення фінансових показників. Це знижує імідж компаній серед населення.

В умовах воєнного стану багато клієнтів втрачено через міграцію, еміграцію або загибель. Відновлення ринку потребує розробки нових програм страхування, зокрема в таких пріоритетних сферах, як будівництво, енергетика, інфраструктура і аграрне виробництво. Також важливо розвивати особисте медичне страхування для підтримки медицини.

Соціальні проблеми включають низьку платоспроможність населення та недовіру до страховиків, що погіршилося внаслідок воєнних дій і міграції. Це вимагає комплексного підходу до регулювання, поліпшення репутації компаній і підвищення культури страхування серед населення.

Технологічні проблеми також потребують уваги, зокрема, невідповідність активів компаній їхнім зобов'язанням, що може призвести до банкрутства. Використання інноваційних фінансових технологій є необхідним для підвищення ефективності управління компаніями та заощадження ресурсів.

Водночас воєнний період в Україні спричинив нові технологічні виклики, зокрема непередбачену відсутність спеціалізованого виду страхування – покриття воєнних ризиків. Розширення практики страхових компаній на договори, що охоплюють воєнні ризики, сприятиме створенню нових страхових продуктів, які зможуть покривати післявоєнні загрози, такі як спрацювання мін, неконтрольовані вибухи боєприпасів та інші подібні небезпеки.

Останніми роками активність на страховому ринку знизилася, що може бути пов'язано з економічною нестабільністю та впливом війни на довгострокові прогнози і потреби населення. Отже, аналіз даних свідчить про загальне зниження активності в українському страховому ринку в умовах воєнного стану та зміни в його структурі і конкурентному середовищі. У порівнянні з європейськими країнами, український страховий ринок залишається на дуже низькому рівні.

### 3.2 Державне регулювання та вплив міжнародної допомоги на страховий ринок України.

Адаптація законодавства до умов війни стає пріоритетом для держави, що вимагає швидкого реагування на зміни в середовищі. Необхідність впровадження нових страхових продуктів, які б відповідали специфіці військових ризиків, а також розробка механізмів підтримки постраждалого населення, зумовлює активну діяльність державних органів, зокрема Національного банку України, Міністерства фінансів та інших установ.

Важливість державного регулювання в умовах війни полягає не лише у забезпеченні фінансової стабільності, але й у підтримці соціальної справедливості, адже багато громадян та підприємств зазнали значних втрат. Програми підтримки, які реалізуються державою, спрямовані на відшкодування збитків та відновлення бізнесу, що також впливає на загальний стан страхового ринку.

Особливу увагу було приділено фінансовій стійкості страхових компаній. Війна призвела до серйозних пошкоджень інфраструктури, зниження попиту на страхові послуги та зростання ризиків, тому для забезпечення платоспроможності страховиків було створено механізм страхових гарантій, який дозволяв компенсувати збитки в разі неплатоспроможності компаній. Крім того, через тимчасові зміни в законодавстві було спрощено звітність і відтерміновано виконання деяких фінансових зобов'язань, що дозволило страховикам більше часу для відновлення їхніх фінансових позицій і адаптації до нових умов.

Важливим кроком стало створення та впровадження страхових полісів, які покривають ризики, пов'язані з війною. Це включало як страхування від бойових дій, терористичних актів, так і відшкодування збитків через руйнування інфраструктури. Для того, щоб страховики могли здійснювати ці види страхування, держава, у співпраці з міжнародними партнерами, розробила нові методики оцінки військових ризиків та механізми, що дозволяють точно і швидко оцінювати збитки від бойових дій. Одним із важливих досягнень стало

створення умов для розвитку інструментів, які дозволяють страховим компаніям ефективніше управляти ризиками, пов'язаними з військовими діями, і запроваджувати інноваційні продукти, які відповідають умовам воєнного часу.

Одночасно з адаптацією законодавства, держава активно підтримувала страхові компанії через механізми компенсації збитків, спричинених війною. Зокрема, для збереження функціонування ринку було ухвалено рішення про формування спеціальних фондів для компенсації страховикам збитків від війни, що дозволило компаніям не лише виконувати зобов'язання перед клієнтами, але й розвивати нові фінансові інструменти, які відповідають умовам надзвичайного стану. Це стало надзвичайно важливим, оскільки багато компаній стикалися із проблемами через зниження попиту на традиційні страхові послуги, що вже не відповідали умовам війни.

Війна також спричинила глибоку економічну кризу, що у свою чергу вплинула на інфляцію та валютні коливання, що значно ускладнило функціонування страхового ринку. Відповідно, держава вжила додаткових заходів для підтримки платоспроможності споживачів, зокрема через компенсацію частини витрат на страхування для деяких категорій громадян, які постраждали від війни, або для внутрішньо переміщених осіб. Крім того, уряд запровадив обмеження на різке підвищення страхових тарифів на окремі види страхування, що дозволило зберегти доступність страхових послуг для населення, яке стало жертвою війни.

Окрім того, держава здійснювала постійний моніторинг та контроль за страховими компаніями, вимагала регулярної звітності про їх фінансові результати та резерви. Це дозволило своєчасно виявляти потенційні проблеми в діяльності страховиків та вживати заходів для їх вирішення, запобігаючи можливим кризам. Під час війни також була запроваджена можливість для страховиків отримати додаткову фінансову підтримку з боку держави, якщо вони стикалися з серйозними труднощами у виконанні своїх зобов'язань перед клієнтами через руйнування інфраструктури або військові дії.

Усі ці заходи державного регулювання не лише допомогли зберегти стабільність на страховому ринку під час війни, але й створили основу для подальшого розвитку цієї галузі після завершення конфлікту. Держава також активно працювала над прогнозуванням відновлення ринку та розробкою стратегій, які сприятимуть залученню інвестицій і відновленню попиту на страхові послуги. Завдяки проведеним реформам та підтримці з боку міжнародних партнерів страховий ринок України зміг пережити найскладніші періоди війни, зберігши здатність забезпечувати економічний захист громадян і бізнесу.

Міжнародна допомога стала важливим чинником для підтримки економіки України під час війни, зокрема для стабілізації фінансового сектору, до якого входить і страхування. Допомога, надана як від урядів іноземних держав, так і від міжнародних фінансових організацій, допомогла Україні забезпечити мінімальну стабільність в умовах бойових дій і підвищити стійкість національного страхового ринку.

Одним із основних напрямів міжнародної допомоги було надання фінансових ресурсів для підтримки платоспроможності страхових компаній. Через значні збитки, які зазнали страховики через руйнування майна, інфраструктури та бізнесу внаслідок бойових дій, страхові компанії опинилися під величезним фінансовим тиском. Для їх підтримки Україна звернулася до міжнародних фінансових організацій, таких як Світовий банк, Міжнародний валютний фонд (МВФ), а також до урядів країн-союзників. У 2022-2023 роках Світовий банк, Європейський Союз та МВФ надавали Україні значні фінансові ресурси для забезпечення стабільності в країні. Частину цих коштів було використано для підтримки національних фінансових установ, включаючи страхові компанії. Міжнародні організації також допомогли створити спеціальні механізми підтримки для страховиків, які зазнали збитків від війни. Це дозволило страховим компаніям зберігати свою платоспроможність, виконувати зобов'язання перед клієнтами та продовжувати роботу, незважаючи на високий рівень ризику.

Крім того, міжнародна допомога допомогла створити нові страхові продукти, які могли б покривати специфічні ризики, пов'язані з війною. Міжнародні партнери, зокрема через консультації з міжнародними страховими асоціаціями та експертами, сприяли розробці нових інструментів для захисту бізнесу, майна та населення в умовах військових дій. Наприклад, було створено продукти для страхування майна та інфраструктури від військових ризиків, а також страхування внутрішньо переміщених осіб, які втратили свої домівки через бойові дії. Розроблялися і програми для страхування бізнесу, що забезпечували покриття збитків від зупинення діяльності через обстріли чи інші військові чинники. Підтримка міжнародних організацій дозволила страховим компаніям впроваджувати новітні технології для полегшення процесу укладання таких полісів, наприклад, через цифрові платформи або автоматизацію оцінки збитків.[24]

Крім того, міжнародна допомога сприяла вдосконаленню ризик-менеджменту в українських страхових компаніях. Світовий банк і Європейський Союз допомогли впровадити міжнародні стандарти оцінки та управління ризиками, що дозволило страховикам ефективніше адаптувати свою діяльність до нових умов. Одним із головних напрямків підтримки стало навчання українських фахівців з управління ризиками через спеціальні тренінги, семінари та консультації. Міжнародні експерти допомогли українським страховикам розробити нові методики для оцінки військових ризиків, використовуючи сучасні технології для моніторингу ситуації, такі як супутникові знімки або дрони, а також розробити адаптовані страхові тарифи, що враховують реальний рівень загрози на кожній території.

Не менш важливою була міжнародна допомога у відновленні страхового ринку після війни. Уже з початку 2023 року розпочалися переговори з міжнародними організаціями щодо створення механізмів для відновлення страхового ринку України після завершення бойових дій. У цьому контексті міжнародні фінансові установи, зокрема Європейський Союз і Світовий банк, планували фінансувати створення стабільних фінансових механізмів для

відшкодування збитків і розвитку страхових продуктів, орієнтованих на післявоєнний період. Це включало створення державних гарантій для залучення приватних інвестицій в інфраструктуру і розвитку нових страхових продуктів, які зможуть покрити всі ризики, що постануть перед бізнесом і населенням у період після війни.

Також міжнародні партнери сприяли розвитку правового регулювання страхового ринку в Україні, зокрема через проведення консультацій і надання рекомендацій щодо вдосконалення законодавства. Із залученням експертів з Європи та США були розроблені рекомендації для зміцнення механізмів нагляду за страховими компаніями, посилення захисту прав споживачів і підвищення прозорості діяльності страховиків. Ці рекомендації стали основою для адаптації українського законодавства до європейських стандартів, що дозволить Україні в перспективі інтегруватися в міжнародний ринок страхування та залучити іноземні інвестиції для відновлення та розвитку галузі.

Міжнародна допомога стала важливою складовою стабілізації фінансової ситуації в Україні під час війни, зокрема для підтримки страхового ринку, який опинився під величезним тиском через загострення ризиків і зміни у соціально-економічному середовищі. У цьому контексті, однією з ключових стратегій для страховиків стало адаптування своїх продуктів до нових умов, викликаних бойовими діями, руйнуваннями інфраструктури, перебоями в постачаннях і змінами в попиті на страхові послуги. Міжнародні партнери, надаючи фінансову підтримку, допомогли створити нові інструменти для адаптації страхових компаній, що дозволило тим не менш продовжити надання страхових послуг у надзвичайно складних умовах.

Одним із перших кроків стало коригування традиційних страхових продуктів, оскільки ризики, пов'язані з війною, значно перевищили ті, з якими страховики мали справу до початку конфлікту. Страхування майна, яке раніше покривало лише звичайні природні чи техногенні ризики, стало необхідно доповнювати спеціальними положеннями, що захищають від наслідків бойових дій. Початково існуючі поліси, що передбачали покриття збитків у разі пожеж,

стихійних лих або техногенних аварій, перестали відповідати новим реаліям. Страхові компанії були змушені включити в умови договорів нові ризики, зокрема руйнування через артилерійські обстріли, авіанальоти, мінування територій, а також побічні наслідки війни—від економічного колапсу до перебоїв у поставках товарів.

Одночасно з адаптацією існуючих страхових продуктів стало необхідно розробляти нові, які б враховували специфічні умови воєнного часу. Це стосувалося страхування життя та здоров'я громадян, оскільки в умовах бойових дій люди зіткнулися з набагато більшими загрозами для здоров'я і життя, ніж раніше. Для компенсації цих ризиків страховики почали пропонувати полісні продукти, що покривають тимчасову втрату працездатності внаслідок поранень, отриманих на фронті, або через обстріли мирних територій. Додатково з'явилися страхові програми, що включають страхування від смерті внаслідок бойових дій, терористичних актів чи ракетних ударів. Ці полісні продукти швидко набули популярності серед населення, яке опинилося в зоні ризику, а також серед військових, для яких були розроблені спеціалізовані варіанти страхування.

Невід'ємною частиною адаптації стало також страхування бізнесу. Українські підприємства зіткнулися з абсолютно новими викликами – зруйнованими цехами, пошкодженими складами, відсутністю постачальників і знищеними логістичними ланцюгами. З огляду на це, страховики запровадили нові програми, що дозволяють покрити збитки через зупинку діяльності бізнесу, що виникла внаслідок обстрілів, руйнувань інфраструктури або перебоїв у поставках. Окрім цього, страхування виробничих потужностей, транспорту, складів та іншого майна стало більш гнучким і пристосованим до нових умов. Страхові продукти також були адаптовані для покриття втрат, пов'язаних із відновленням бізнесу після руйнувань, що дозволяло підприємцям частково компенсувати збитки та продовжувати свою діяльність навіть після втрати частини ресурсів.

Зростання соціальних потреб змусило страхові компанії звернути увагу на нову категорію клієнтів – внутрішньо переміщених осіб. Люди, які втратили



свої домівки через бойові дії, потребували не тільки соціальної допомоги, але й матеріального захисту. Для цієї категорії розроблялися спеціальні програми, що дозволяли хоча б частково компенсувати втрату майна, витрати на оренду житла, а також на медичне обслуговування. Страхові компанії почали виплачувати компенсації за втрату житла або переселення, що ставало особливо важливим у перші місяці війни, коли мільйони людей змушені були залишити свої домівки.

Не менш важливою інновацією стало страхування від терористичних актів. Хоча цей вид страхування був доступний і до початку війни, у період активних бойових дій він став більш актуальним. Поліси, що покривають терористичні акти, вибухи та обстріли, дозволяли людям і компаніям, що перебували в зонах бойових дій, отримати компенсацію за фізичні пошкодження майна або здоров'я внаслідок таких подій. Страховики також почали включати спеціальні умови для страхування від кіберзагроз, адже з початком війни Україна стала об'єктом численних кібератак, що мали серйозний вплив на роботу державних установ, бізнесу та інфраструктури.

Ще однією важливою адаптацією стало використання цифрових технологій для полегшення процесу укладання страхових договорів і отримання компенсацій. В умовах війни багато клієнтів не могли фізично відвідати офіси страховиків або підписати традиційні паперові договори, тому страхові компанії запровадили цифрові платформи, мобільні додатки та онлайн-сервіси для швидкого реєстрування страхових випадків, подачі заявок на компенсацію та консультацій. Завдяки таким технологіям клієнти могли в режимі реального часу фіксувати збитки за допомогою фото- або відео звітів, що суттєво пришвидшило виплату компенсацій, зокрема у разі обстрілів, бомбардувань чи руйнувань інфраструктури.

Цифровізація також дозволила впровадити автоматизовану оцінку збитків. Страхові компанії почали активно використовувати сучасні технології для моніторингу ситуації в зонах бойових дій: супутникові знімки, дрони для оцінки пошкоджень, автоматизовані платформи для швидкої обробки заявок. Це

дало змогу значно зменшити витрати на адміністрування і знизити ризики помилок при обчисленні розміру компенсацій.

У такий спосіб адаптація страхових продуктів до нових умов війни була не тільки реакцією на зростаючі ризики, але й прагненням забезпечити надійний захист для громадян і бізнесу, що опинилися в складних умовах. Зміни у політиках, нові страхові послуги, технологічні інновації та розвиток цифрових інструментів допомогли страховому ринку в Україні не лише залишатися функціональним у період війни, а й підтримувати економічну стабільність країни в часи найбільших труднощів. Технології та адаптація до умов війни стали основою для подальшого розвитку та вдосконалення ринку, що зможе дати поштовх для відновлення економіки країни після завершення бойових дій.

Державне регулювання та міжнародна допомога стали важливими складовими для підтримки та відновлення страхового ринку України в умовах війни. Адміністративні заходи, які були впроваджені урядом і регуляторами, дозволили зберегти деяку стабільність у секторі, забезпечити гнучкість і можливість реагувати на швидко змінювані умови. Міжнародна допомога надала необхідні фінансові ресурси та технічну підтримку для адаптації ринку до нових реалій, створення нових інструментів ризик-менеджменту та підтримки компаній, що зазнали значних втрат.

## РОЗДІЛ 4

### ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

#### 4.1 Основні тенденції страхового ринку України

На сьогоднішній день страховики в Україні опинились у динамічному середовищі, яке визначається рядом майбутніх трендів. Серед них можна виділити діджиталізацію, використання великих даних (Big Data), мобільність, зміни в соціально-демографічних характеристиках, розвиваються нові ринки, зміни у традиційній поведінці клієнтів, коливання на ринках капіталу, а також зміни клімату та інфраструктури. Крім того, спостерігається підвищення нормативних вимог. Традиційні моделі страхового бізнесу поступово змінюються, стаючи більш інноваційними. Цей процес активно підтримується розвитком цифрових технологій і впровадженням нових страхових інновацій [24].

У страховій галузі тенденції постійно змінюються, оскільки технології розвиваються, а вимоги клієнтів еволюціонують. Саме ці зміни визначатимуть розвиток страхового ринку України:

Цифровізація та автоматизація. Український страховий ринок активно розвиває цифрові технології, враховуючи обмежений доступ до фізичних офісів через бойові дії. Страхові компанії інвестують у мобільні додатки, веб-платформи та чат-боти, які дозволяють клієнтам швидко оформлювати страхові поліси, подавати заявки на виплати та отримувати консультації. Особливий акцент робиться на інтеграції з державними сервісами, такими як "Дія". Наприклад, перевірка документів або підтвердження особи може відбуватися в декілька кліків, що спрощує процеси та підвищує довіру до цифрових рішень.

Додатково впроваджуються інструменти для автоматичного врегулювання збитків, такі як використання штучного інтелекту для аналізу фото пошкоджень або даних із телематичних пристроїв. Це скорочує час розгляду страхових випадків і зменшує витрати компаній.

Страхування військових ризиків: Потреба в страхуванні військових ризиків стала критично важливою. Страхові компанії розробляють

спеціалізовані продукти, які враховують ризики руйнування житла, пошкодження комерційної нерухомості, страхування життя військових та волонтерів. Наприклад, поліс може покривати витрати на відновлення зруйнованого майна або забезпечувати компенсацію сім'ї військового у випадку загибелі.

Складність у страхуванні таких ризиків полягає у високій невизначеності, тому держава може виступати співфінансистом або надавати гарантії для компенсації збитків. Крім того, розробляються механізми страхування для підприємств, що продовжують працювати в зонах підвищеного ризику.

Гнучку страхування "за запитом": Гнучкі страхові рішення стають рятівною паличкою для українців, які змушені часто переїжджати або тимчасово залишати своє майно. Наприклад, переселенці можуть оформити короткостроковий поліс для захисту житла, яке вони орендують, або власного майна, яке залишилось у небезпечних регіонах.

Подібні продукти набувають популярності й серед власників авто. Вони можуть активувати страхування лише на період користування транспортним засобом, що зменшує фінансове навантаження.

Страхова телематика для зони ризику: Телематичні рішення стають важливим інструментом для страхового ринку України, особливо в умовах війни. Ця технологія дозволяє не лише збирати дані про застраховані об'єкти чи транспорт, а й оперативно реагувати на зміни ситуації. Наприклад, GPS-трекери або сенсори, встановлені у транспортних засобах або будівлях, можуть фіксувати переміщення чи пошкодження майна в режимі реального часу.

Для зон підвищеного ризику телематика відкриває нові можливості:

1. Оцінка ризиків: Застосування телематичних пристроїв допомагає страховикам краще розуміти ризики в конкретних регіонах. Наприклад, інформація про наближення лінії фронту чи пошкодження інфраструктури може впливати на тарифи або умови страхування.

2.Швидка реакція: У разі аварій чи руйнувань пристрої надсилають сигнал страховій компанії, яка може миттєво ініціювати процедуру врегулювання. Це дозволяє клієнтам швидше отримувати компенсацію.

3.Економія коштів: Завдяки точним даним страховики можуть оптимізувати витрати, спрямовуючи ресурси лише на реальні страхові випадки.

Використання телематики також стає популярним у автострахованні. Наприклад, пристрої, які фіксують стиль водіння, дозволяють формувати персоналізовані тарифи. Водії, які дотримуються безпечної манери керування, можуть отримувати суттєві знижки. Це особливо важливо для підприємств, які використовують транспорт у регіонах, де війна підвищує ймовірність пошкодження авто.

Страхова телематика стає основою для нових підходів у врегулюванні збитків і підвищенні прозорості страхового бізнесу. Це вигідно і клієнтам, які отримують кращі умови, і компаніям, які зменшують ризики шахрайства.

Розвиток взаємного страхування: Взаємне страхування (P2P) набуває популярності в Україні, адже дозволяє людям і громадам самостійно створювати фонди для підтримки один одного у разі потреби. Це стає особливо актуальним у період війни, коли економічна нестабільність знижує доступність традиційного страхування.

P2P-моделі працюють таким чином: клієнти об'єднуються у групи за спільними критеріями (наприклад, переселенці, фермери чи малі підприємства), вносять кошти у спільний фонд і отримують компенсацію у разі страхових випадків. Залишки коштів повертаються учасникам, якщо страхових випадків було мало.

В Україні такі підходи можуть застосовуватися для:

1.Житлового страхування: Мешканці одного багатоквартирного будинку створюють фонд для покриття витрат на відновлення після обстрілів або стихійних лих.

2.Малого бізнесу: Підприємці об'єднуються, щоб захистити свої активи та компенсувати збитки в разі форс-мажорів.

3. Медичного страхування: Групи переселенців чи волонтерів створюють фонди для забезпечення лікування або закупівлі медикаментів.

Важливо, що цей вид страхування дозволяє громадам брати фінансову відповідальність за свій захист, особливо в умовах, коли великі страхові компанії не завжди готові покривати військові ризики.

Зростання попиту на медичне страхування: Війна значно підвищила потребу у доступі до медичних послуг, що стимулює розвиток медичного страхування. Страхові компанії адаптують свої продукти до нових реалій, додаючи до полісів покриття витрат на лікування травм, реабілітацію після поранень і підтримку психічного здоров'я.

Телемедицина стає важливим компонентом медичного страхування. Клієнти можуть отримувати консультації лікарів дистанційно, що особливо важливо у віддалених регіонах або зонах бойових дій. Окремо розробляються програми для військових, які передбачають швидкий доступ до медичних послуг у разі поранень або травм.

Популярними стають корпоративні програми медичного страхування для бізнесу, який хоче забезпечити своїх працівників медичною підтримкою. Це включає як традиційні медичні послуги, так і нові підходи, такі як доступ до психологів чи спеціалізованих лікарів.

Нішеві рішення для середніх і малих страховиків: Малі та середні страхові компанії, які не можуть конкурувати з великими гравцями, зосереджуються на специфічних потребах клієнтів. Наприклад, вони пропонують страхові послуги для:

1. Переселенців, які потребують короткострокового страхування житла чи майна.

2. Локальних фермерів, що хочуть застрахувати урожай або сільськогосподарську техніку від втрат через обстріли.

3. Невеликих бізнесів, які відновлюють роботу після руйнувань.

4. Середні компанії також приділяють увагу особистому підходу, надаючи клієнтам індивідуальні консультації та гнучкі умови страхування. Це дозволяє їм залишатися конкурентоспроможними навіть у складних умовах ринку.

У майбутньому інновації радикально змінять підхід до архітектури та дизайну страхових продуктів, а також до інформаційної інфраструктури та методології оцінки ризиків. Страховикам буде необхідно активно орієнтуватися на ці зміни, спрямовуючи свої зусилля на розвиток та впровадження інновацій, а також на моніторинг нових глобальних і локальних тенденцій.

#### 4.2 Рекомендовані напрями розвитку страхового ринку України

Війна призводить до значного руйнування інфраструктури, порушення торгових та фінансових систем, знищення економічних структур країни, а також переміщення великої кількості людей. Усі ці фактори мають глибокий і тривалий вплив на економіку України, і для її відновлення може знадобитися кілька років.

Більшість страхових полісів виключають збитки, завдані війною, оскільки вони можуть бути надто великими для того, щоб їх можна було застрахувати. Це піднімає важливе питання: як забезпечити захист інвестицій у період війни?

Для забезпечення його сталого розвитку необхідно реалізувати комплекс заходів, спрямованих на зміцнення фінансової стійкості, диверсифікацію страхових продуктів, цифровізацію, підтримку регуляторних реформ, популяризацію страхових послуг, інтеграцію до міжнародних ринків та покращення сервісів.

Одним із ключових напрямків є зміцнення фінансової стійкості страховиків. Це потребує нарощування капіталу компаній, підвищення їхньої платоспроможності шляхом збільшення резервів і залучення інвестицій. Особливу увагу варто приділити створенню механізмів перестраховання воєнних ризиків у співпраці з міжнародними партнерами, що дозволить знизити навантаження на локальних страховиків.

Важливою складовою є диверсифікація страхових продуктів. Українським компаніям необхідно впроваджувати програми з покриття воєнних

ризиків, які враховують специфічні потреби населення в умовах війни, наприклад, страхування житла, майна та життя. Також слід розробляти доступні мікрострахові продукти для клієнтів із низьким рівнем доходів. Окрему увагу варто приділити розвитку цифрових страхових послуг, які дозволять укладати договори онлайн та спростити процес взаємодії з клієнтами.

Цифровізація страхового ринку є одним із найважливіших стратегічних напрямків. Вона включає автоматизацію процесів укладання договорів, оцінки ризиків і здійснення виплат. Інновації у ризиковому менеджменті, такі як використання Big Data, дозволять персоналізувати страхові продукти та підвищити їхню привабливість для клієнтів.

Успішний розвиток страхового ринку неможливий без підтримки регуляторних реформ. Це включає забезпечення прозорості структури власності, боротьбу з відмиванням коштів і впровадження європейських стандартів звітності. Державна підтримка, наприклад, у формі субсидій для страхування критично важливих об'єктів, може додатково стимулювати розвиток галузі.

Для зростання довіри до страхових компаній важливо займатися популяризацією страхових послуг. Проведення освітніх кампаній серед населення дозволить підвищити обізнаність про переваги страхування. Програми лояльності для постійних клієнтів допоможуть зміцнити довготривалі відносини зі споживачами.

Інтеграція до міжнародних ринків є необхідною умовою для модернізації галузі. Це передбачає адаптацію українських страховиків до стандартів ЄС, зокрема щодо резервів і звітності, а також активізацію співпраці з міжнародними перестраховальниками для зниження ризиків і забезпечення фінансової стійкості.

Сегмент автострахування залишається важливим драйвером розвитку ринку. Попит на послуги ОСЦПВ та «Зелену картку» зріс через збільшення кількості виїздів українців за кордон. У цьому контексті важливо розширювати доступ до цих послуг, а також впроваджувати інноваційні сервіси, такі як дистанційне укладання договорів і врегулювання страхових випадків.



Підтримка малого та середнього бізнесу також є важливим завданням. Розробка гнучких тарифів для підприємців та програм страхування інфраструктурних об'єктів дозволить зберегти економічну активність і захистити ключові об'єкти, важливі для відновлення країни.

Ще одним пріоритетом є розвиток системи перестрахування. Це включає вдосконалення внутрішнього та зовнішнього перестрахування для підвищення стійкості ринку до масштабних ризиків, зокрема пов'язаних із війною.

Оптимізація операційних витрат страховиків дозволить підвищити ефективність їхньої роботи. Зменшення адміністративних витрат, раціоналізація маркетингових бюджетів і впровадження технологій сприятимуть зниженню собівартості страхових продуктів.

Загалом, розвиток страхового ринку України можливий за умови впровадження комплексних стратегій, спрямованих на посилення фінансової стабільності, впровадження інновацій і тісну співпрацю з міжнародними партнерами. Це забезпечить адаптацію ринку до викликів війни та сприятиме його інтеграції до глобальної економіки.

## Висновок

На підставі проведених досліджень можна зробити такі висновки:

1. Проаналізовано теоретичні основи страхового ринку і встановлено, що ринок в умовах агресії зазнає значних трансформацій. Війна, як правило, спричиняє масштабні руйнування, економічну нестабільність та підвищену невизначеність. Все це безпосередньо впливає на страховий сектор. Було розглянуто теоретичні підходи до визначення етапів розвитку страхового ринку в умовах війни. Обґрунтовано, що в умовах глобалізації та зростання невизначеності, роль страхування як інструменту управління ризиками лише посилюється. В Україні страховий ринок має значний потенціал для розвитку, особливо з урахуванням зростаючих потреб населення в фінансовій безпеці. Для реалізації цього потенціалу необхідно зосередитися на розробці інноваційних страхових продуктів, підвищенні фінансової грамотності населення та створенні сприятливого законодавчого середовища.

У 2020 році Національний банк України став основним регулятором страхового ринку після ліквідації Національної комісії, яка відповідала за державний нагляд у сфері фінансових послуг. Діяльність українського страхового ринку регламентується законами, зокрема, «Про страхування», «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», а також іншими нормативними актами, які встановлюють основні вимоги, права і обов'язки як страховиків, так і страхувальників.

Пропозиції для покращення:

1. Запровадити програми підтримки інновацій у страхуванні.
2. Підвищити рівень фінансової грамотності серед населення через освітні кампанії.
3. Розробити законодавчі стимули для впровадження цифрових технологій у страхуванні.

Економічні наслідки:

- 1.Зростання довіри до страхового ринку.
- 2.Підвищення фінансової стабільності населення.
- 3.Залучення іноземних інвестицій у галузь.

2.Досліджена законодавча база страхового ринку України, яка пройшла тривалий шлях становлення, еволюціонуючи від перших нормативних актів до сучасної системи регулювання. Сучасне законодавство характеризується комплексним підходом, спрямованим на забезпечення стабільності ринку, захист прав споживачів і гармонізацію з міжнародними стандартами.

Нормативно-правова база страхового ринку, побудована на основі ключових законодавчих актів, гарантує прозорість і надійність страхової діяльності. Важливим етапом стало передання регулювання ринку Національному банку України з 2020 року, що дозволило посилити контроль за діяльністю страховиків і підвищити довіру до страхових послуг серед споживачів.

Проте динамічні зміни в економіці та поява нових ризиків створюють необхідність подальшого вдосконалення законодавства. Особливої уваги потребують питання розвитку електронного страхування, що відповідає сучасним цифровим трендам, та розширення співпраці з міжнародними організаціями для впровадження передового досвіду у страховій сфері.

Пропозиції для покращення:

- 1.Прискорити розробку нормативних актів для електронного страхування.
- 2.Розширити співпрацю з міжнародними організаціями.

Економічні наслідки:

- 1.Зменшення транзакційних витрат для страхових компаній.
- 2.Збільшення обсягів страхових премій через доступність послуг.

3. Розкрито важливість військових ризиків, які стали актуальними для України з початком конфлікту у 2014 році. Страхування таких ризиків є критично важливим інструментом для підприємств, що функціонують у нестабільних умовах. Воно допомагає мінімізувати фінансові втрати від знищення майна, отримання травм, переривання бізнес-процесів та інших наслідків бойових дій.

Водночас оцінка військових ризиків залишається надзвичайно складним завданням. Постійна зміна ситуації в зоні конфлікту, а також вплив політичних і економічних факторів ускладнюють прогнозування страхових випадків. Це змушує страхові компанії встановлювати високі тарифи або уникати страхування окремих видів ризиків.

Попри ці труднощі, страхування військових ризиків має значний потенціал. Воно здатне відіграти важливу роль у відновленні економіки після завершення конфлікту, сприяти соціальній стабільності та стимулювати залучення інвестицій.

Пропозиції для покращення:

1. Надати державні гарантії для страхування військових ризиків.
2. Запровадити спеціальні програми субсидування страхових премій.

Економічні наслідки:

1. Підвищення соціальної стабільності.
2. Стимулювання відновлення економіки після війни.

4. До початку повномасштабної війни страховий ринок України демонстрував стабільний розвиток. Основні показники, такі як валові страхові премії, страхові активи, розмір страхових резервів та кількість укладених договорів, з кожним роком покращувалися. Компанії активно розвивали цифрові послуги, впроваджували інноваційні продукти та поступово інтегрувалися з міжнародними стандартами. Головними драйверами зростання були розвиток автострахування (КАСКО та ОСЦПВ), страхування життя та добровільного медичного страхування.

З початком військової агресії РФ у 2022 році діяльність страхового ринку зазнала серйозних потрясінь. Значна частина клієнтів втратила платоспроможність через економічну кризу, спричинену війною. Страхові компанії стикнулися з викликами, пов'язаними з оцінкою нових ризиків, зокрема руйнування майна через бойові дії, необхідністю покривати збитки, завдані обстрілами, та забезпеченням виплат за раніше укладеними договорами. У перші

місяці війни значно скоротилася кількість нових страхових договорів, а деякі види страхування, наприклад, туристичне, фактично зупинилися.

Незважаючи на виклики, страховий ринок демонструє високу стійкість і гнучкість, стаючи важливим елементом підтримки економіки та соціальної стабільності в умовах війни. Його відновлення та розвиток відіграють значну роль у підготовці країни до післявоєнної відбудови та залученні інвестицій.

Пропозиції для покращення:

1. Запровадити податкові пільги для страхових компаній.
2. Розробити програми підтримки малого бізнесу через страхові механізми.

Економічні наслідки:

1. Збереження робочих місць у страховій галузі.
  2. Підтримка підприємництва в умовах кризи.
5. Страховий ринок України перебуває у процесі трансформації, пристосовуючись до складних умов воєнного часу та використовуючи можливості, які відкривають новітні технології та інноваційні підходи. Зростання ролі цифрових технологій, таких як телематика, Big Data і мобільні платформи, дозволяє страхувальникам ефективніше реагувати на запити клієнтів і зменшувати ризики.

Попит на страхування військових ризиків, медичне страхування та гнучкі страхові продукти свідчить про адаптацію галузі до сучасних викликів. Водночас нішеві рішення для малого бізнесу, переселенців і локальних фермерів підтверджують здатність страховиків пропонувати персоналізовані послуги.

Попереду – активна інтеграція інновацій у всі аспекти страхового бізнесу: від розробки продуктів до управління ризиками та взаємодії з клієнтами. Орієнтація на потреби ринку, розвиток інфраструктури й посилення співпраці з міжнародними організаціями стануть запорукою стійкості та подальшого зростання галузі.

Пропозиції для покращення:

1. Створити національну платформу для електронного страхування.

2. Підтримувати розвиток Big Data і телематики у страхуванні.

Економічні наслідки:

1. Підвищення ефективності страхових операцій.

2. Зменшення витрат на управління ризиками.

Таким чином, страховий ринок України не лише долає виклики сьогодення, а й формує нові можливості для розвитку, що стануть важливим елементом економічної стабільності та післявоєнного відновлення країни.

Війна в Україні спричинила масштабні економічні втрати, включаючи руйнування інфраструктури, торгових і фінансових систем, а також значні переміщення людей. Для відновлення економіки потрібні значні фінансові ресурси та час. Страхування воєнних ризиків відіграє важливу роль у залученні інвестицій, хоча воно є вкрай обмеженим через високі витрати та специфіку ринку. Збитки для страхової галузі оцінюються в мільярди доларів, зокрема у сферах авіації та міжнародних перевезень.

Ключовими чинниками стабілізації є міжнародна співпраця, яка може забезпечити фінансову підтримку, і розширення можливостей страхового покриття воєнних ризиків для зменшення навантаження на інвесторів. Масштабність збитків підкреслює важливість стратегічного підходу до відновлення економіки України.

## Список бібліографічних посилань

1. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: [https://www.ukrstat.gov.ua/..](https://www.ukrstat.gov.ua/)
2. Національна комісія що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.drs.gov.ua/publisher/natsionalna-komisiya-shho-zdijsnyuye-derzhavne-regulyuvannya-u-sferi-rynkvfinansovyh-poslug/>.
3. Клапків Ю. М. Ринок страхових послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку: монографія – Тернопіль: ТНЕУ, 2020. – 568с.
4. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг» [Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг»]. 12.09.2019 № 79-ІХ. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-20#>.
5. Офіційний вебсайт страхової компанії ARX [Official website of the ARX insurance company]. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: [https://arx.com.ua/..](https://arx.com.ua/)
6. Офіційний вебсайт страхової компанії TAS [Official website of the TAS insurance company]. Режим доступу до ресурсу: <https://taslife.com.ua/>.
7. Офіційний вебсайт страхової компанії VUSO [Official website of the VUSO insurance company]. Режим доступу до ресурсу: <https://vuso.ua/>.
8. Офіційний вебсайт страхової компанії INGO [Official website of INGO insurance company]. Режим доступу до ресурсу: <https://ingo.ua/>.
9. Офіційний вебсайт страхової компанії ПрАТ «СК Місто» [The official website of the insurance company PJSC «SK Misto»]. Режим доступу до ресурсу: <https://ic-misto.com.ua/>.
10. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] // 2022 – Режим доступу до ресурсу:

[https://bank.gov.ua/admin\\_uploads/article/Nonbanking\\_Sector\\_Review\\_2023-08.xlsx?v=4](https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Nonbanking_Sector_Review_2023-08.xlsx?v=4).

11. Постанова Національного банку України «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» [Resolution of the National Bank of Ukraine "On the operation of the banking system during the introduction of martial law"]. 24.02.2022 № 18. – Режим доступу до ресурсу: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#doc\\_info](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#doc_info).

12. Богріновцева Л. Розвиток та впровадження інноваційних підходів до фінансового управління страховими компаніями в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. [Електронний ресурс] / Л. Богріновцева, О. Ключка, І. Заїчко. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-57..>

13. Ryan, C. (2015). Hybrid Risk: The truth behind first party fraud. (Офіційний сайт компанії "Experian"). Режим доступу до ресурсу: <http://www.experian.com/blogs/insights/2015/10/hybrid-risk-the-truth-behindfirst-party-fraud/>

14. Щукін Л. М. (2018). Проблеми розвитку національного страхового ринку. Фінанси України. Т. 6. С. 146-148.

15. Сніщенко, Р., & Крот, Л. Особливості організації роботи страхових компаній України в умовах збройної агресії. Трансформаційна економіка [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-4-12>.

16. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

17. Білецька І. М., Клапків Ю. М., Свірський В. С. Ринок страхових послуг: чинники запровадження і розвитку новітніх технологій страхування. Європейський вектор модернізації економіки: креативність, прозорість та сталий розвиток: монографія / за заг. редакцією Л. Л. Калініченко. Харків: ХНУБА, 2018.



18. Хропонюк Д. О., Длугопольський О. В. Сучасні проблеми та перспективи розвитку страхового ринку України. *Innovation and Sustainability*. 2023. № 1. С.118-126.

19. Стратегія розвитку фінансового розвитку України до 2025. Звіт про реалізацію за 2021 р. НБУ. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiyarozvitkufinansovogo-sektoru-ukrayini-do-2025-roku-7686> ..

20. Марценюк О. В. Сучасні тенденції формування ресурсного потенціалу страхової компанії. [Електронний ресурс] / О. В. Марценюк, О. Л. Руда, А. В. Перкун. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.7.42>..

21. Біла книга «Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні». НБУ. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bila-kniga-maybutnye-regulyuvannya-rinkustrahuvannya>..

22. Результати опитування -Під час дії воєнного стану ринок страхування продовжує працювати Національний банк України. [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/pid-chas-diyi-voennogo-stanu-rinok-strahuvannya-prodovjuye-pratsyuvati--rezultati-opituvannya>.

23. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12 вересня 2019 р. № 79-IX. Відомості Верховної Ради. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-20#Text>

24. Внукова Н. М. «Страховий ринок України: виклики в період дії воєнного стану та перспективи подальшого розвитку»: матеріали доповідей Міжнародного науково-практичного круглого столу / Н. М. Внукова. // За заг ред.: Костюк В.А. – К.: НУБіП України. – 2023. – С. 83 с..

25. Тринчук В. В. Роль маркетингових комунікацій у розвитку страхового ринку. Проблеми та перспективи розвитку економіки і підприємництва та

комп'ютерних технологій в Україні / В. В. Тринчук. // Видавництво Львівської політехніки,. – 2018. – С.67..

26. Shirinyan L. V. Precondition on microinsurance in Ukraine: / L. V. Shirinyan, A. V. Shirinyan // Contingent valuation approach for poor population behaviour regarding insurance services. Journal of Eastern European and Central Asian Research / L. V. Shirinyan, A. V. Shirinyan., 2019. – С. 356–367..URL: [:10.15549/jeecar.v6i2.378](https://doi.org/10.15549/jeecar.v6i2.378)

27. Клапків Л. М. Фінансові ризики в діяльності страхових компаній: теоретичні засади, сучасні реалії та прагматизм управління / Л. М. Клапків, Ю. М. Клапків, В. С. Свірський. – Івано-Франківськ: Кушнір Г. М, 2020. 171 с.

28. Біла книга «Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні». [Електронний ресурс] // НБУ. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bila-kniga-maybutnye-regulyuvannya-rinkustrahuvannya..>

29. Офіційний сайт страхової компанії «Оранта» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://oranta.ua/>.

30. Офіційний сайт страхової компанії «Княжна» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://kniazha.ua/>.

31. Офіційний сайт страхової компанії «PZU Україна» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.pzu.com.ua/>.

32. Офіційний сайт страхової компанії USG [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.usg.ua/>.

33. Рейтинг страхових компаній 2023 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://forinsurer.com/ratings/nonlife>.

34. Луцишин О.О., Проблеми і перспективи розвитку страхового ринку України / Луцишин О.О., Данильчук С.П. //Наука молода. – 2016. – №24. – С.81-87

35. Городніченко Ю.В. Тенденції та перспективи розвитку страхового ринку України. Економіка і суспільство. 2017. №10. С. 569-573

36. Вовк, В. ., Жежерун, Ю. ., & Костогриз, В. . (2023). Страховий ринок України

у період дії воєнного стану: фінансовий та маркетинговий аспекти. Проблеми і перспективи економіки та управління, (3 (35), 119–131.

37. Марина, А., & Пеценко, М. (2023). СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ. Цифрова економіка та економічна безпека.

38. Ткаченко Н.В. Основні завдання та інструменти контролінгу фінансової стійкості страхової компанії / Н.В. Ткаченко. Вісник НБУ. – 2012.

39. Машьянова О.Є. Особливості формування капіталу страховика та його вплив на капіталізацію компанії / О. Є. Машьянова // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2013.

40. Нагайчук Н.Г. Теоретичні підходи до визначення змісту поняття «фінанси страхових організацій» / Н.Г. Нагайчук // Інвестиції: практика та досвід. – 2010.

41. Кармазіна С. С. Розвиток страхового посередництва в Україні / С.С. Кармазіна. – Фінансові послуги. – Випуск № 3-4 (117-118). – 2016.

42. Золотарьова О.В. Ключові тенденції та пріоритети розвитку ринку страхових послуг в Україні / О.В. Золотарьова // Економіка і суспільство. – 2017. – №11.

43. Диба В.А. Сучасний стан та перспективи розвитку страхових компаній в Україні / В.А. Диба // Економіка та держава. – 2016.

44. Гринчишин Я.М. Стан та перспективи розвитку страхового ринку України / Я.М. Гринчишин, А.В. Прокопюк // Молодий вчений. – 2017. – №3

45. Пурій Г.М. Страховий ринок України: сучасний стан та проблеми розвитку. Електронний журнал «Ефективна економіка» <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6609>.

46. Горбач Л.М. Страхування: підручник / Л.М. Горбач, Е.В. Кадебська. – К.: Кондор-Видавництво, 2016.

47. Біла Д.А. Регулювання діяльності страхових компаній в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08. «Гроші, фінанси і кредит» / Д.В. Біла. – Київ, 2019.

48. Пікус Р.В. Взаємодія страхових компаній і банків на ринку фінансових послуг України: монографія / Р.В. Пікус, Г.І. Олійник. – К.: Компринт, 2015. – 186 с.

49. Ширінян Л.В. Фінансове регулювання страхового ринку: проблеми теорії та практики: монографія / Л.В. Ширінян. – К.: Видавництво «Центр Учбової літератури», 2014.

50. Пишний П. Страхівка від дронів та ракетних атак. Як інвестори зможуть захистити свій капітал в Україні від воєнних ризиків. Головні новини України та світу за день. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://delo.ua/finance/yak-investori-zmozut-zaxistiti-svoyivkladennya-v-ukrayini-vid-viiskovix-rizikiv-413250/>.

51. Дума В. В. Страхова діяльність в умовах російської агресії: правові підстави й практичні перспективи. Scientific works of National Aviation University. Series: Law Journal" Air and Space Law". 2022, № 2(63).

52. Руда О. Л. Розвиток страхового ринку в Україні. Ефективна економіка. 2020. № 2. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7634>.

## Додатки

## Додаток А

Таблиця 4 – Аналіз страхових продуктів, пов'язаних з війною, що надають страхові компанії на ринку України.

Страхові компанії	Страховий продукт	Ризики, які покриває страховка	Сумма покриття	Ризики, що не покриває страховка
ПРАТ «СК «ВУСО»	КАСКО Patriot	Пошкодження транспортного засобу осколками, ризик ракетного удару, враження іншими об'єктами, підриви на міні, прямий обстріл та інші звичайні ризики.	10 % від вартості авто	Прямий обстріл ядерних, біологічних, хімічних атак; повне знищення авто
АТ «СК «АРКС»	Бронезахист	Влучення снарядів, мін та куль, обрушення будівель, наслідки пожежі, мінування територій та інші звичайні ризики.	до 4500 грн	Участь в активних бойових діях; територія, на якій відбуваються воєнні дії, окупована, в оточенні
АТ «СК «ІНГО»	КАСКО (опція воєнні)	За розділом договору КАСКО передбачено покриття: руйнівної	КАСКО: 10 % від страхової суми за	Території високого ризику (перелік

	<p>ризика КАСКО)</p>	<p>дії ударних хвиль; пошкодження вогнем або температурою внаслідок близькості до пожежі, спричиненої воєнними діями; зіткнення або наїзду військової техніки; падіння сторонніх об'єктів, що мають оборонне або спеціальне військове призначення, а також інших стандартних ризиків. У рамках страхування від нещасних випадків страховий випадок визначається як смерть або втрата працездатності водія чи пасажирів в результаті ДТП, спричиненого</p>	<p>договором, але не &lt; 300 тис. грн. Страхування від нещасних випадків: до 300 тис. грн</p>	<p>представлени й на сайті)</p>
--	----------------------	---	--	-------------------------------------

		воєнними діями, а також інші стандартні ризики.		
АТ «СК «ТАС» (ТАС life)	Страховка для бізнесу: страхування від військових ризиків	Запропонований продукт забезпечує захист від наслідків військових дій для колективу, а також покриває інші стандартні ризики.	200 тис. грн	-
ПрАТ «СК Місто»	Страховання житла під час війни	Військові дії, мародерство, грабіж; аварії внутрішньобудинкових мереж; вимушений переїзд під час ремонту, клінінгові послуги та інші стандартні ризики.	250000 грн, 500000 грн, 1000000 грн	-

Джерело: сформовано авторами на основі [5-9]

Таблиця 5 – Проблеми розвитку страхового ринку України

Вектор	Довоєнний період	Період воєнного стану	Можливості та перспективи
Політичний	1. Недосконалість законодавчої бази;	1. Спрощення вимог регулювання;	1. Посилення регуляторного контролю;

	<p>2.Відсутність комплексної підтримки для учасників ринку;</p> <p>3.Потреба у створенні проектів державно-приватного партнерства.</p>		<p>2.Введення в дію оновленого Закону України «Про страхування».</p>
Соціальний	<p>1.Низька платоспроможність населення;</p> <p>2.Недостатній рівень довіри до операторів ринку.</p>	<p>1.Скорочення платоспроможності населення;</p> <p>2.Міграція та еміграція клієнтів страхових компаній.</p>	<p>1.Збереження та збільшення досягнутого рівня довіри до операторів ринку;</p> <p>2.Підвищення рівня культури страхування.</p>
Технологічний	<p>1.Невідповідність структури активів багатьох страховиків їхнім зобов'язанням;</p> <p>2.Потреба у підвищенні якості страхових послуг;</p> <p>3.Необхідність розширення спектру послуг;</p>	<p>1.Відсутність страхових програм для покриття воєнних ризиків;</p> <p>2.Тимчасове обмеження можливості обслуговування деяких категорій клієнтів.</p>	<p>1.Запровадження ефективних дистанційних методів врегулювання страхових випадків;</p> <p>2.Розширення асортименту страхових послуг та підвищення їхньої якості.</p>



	4.Потреба в інноваціях управліннята обслуговуванні клієнтів.		
Економічні	1.Можливості для ухилення від сплати податків; 2.Можливості для виведення капіталу; 3.Неефективні механізми розміщення страхових ресурсів; 4.Низький рівень рентабельності; 5.Недостатня інвестиційна привабливість галузі; 6.Потреба у підвищенні рівня управління в страхових компаніях.	1.Загрози стабільності діяльності страховиків та страхувальників; 2.Зменшення кількості укладених договорів страхування; 3.Збільшення кількості страхових випадків, особливо у сфері медичного страхування.	1.Розробка програм страхування ризиків у сферах будівництва, енергетики, інфраструктури тощо; 2.Посилена увага до особистого медичного страхування.

Джерело сформоване на основі [18]